

המכון ללימודי השואה ע"ש ח. אייבשיץ

רחוב התיכון 39, נווה-שאנן, ת.ד. 9288, חיפה 31092
Gideonbe5@gmail.com

בס"ד, חשוון תשס"ח, אוקטובר 2007

**ביטאון פורום שמירת
זיכרון השואה**
גיליון מספר 17

עורך: גדעון רפאל בן מיכאל

מחנה ההשמדה בלז'ץ

תוכן העניינים

עמודים

- פתח דבר..... 5-3
- שיר: הרכבת הגיעה למחוז חפצה..... 6
- עדותו של רודולף רדר – עדות יחידה מיהודי שהצליח לברוח ממחנה ההשמדה בלז'ץ – ושרד..... 21-7
- מפת מחנה ההשמדה בלז'ץ 22
- דו"ח-עדות של יאן קראסקי, שליח הממשלה הפולנית בלונדון שהיה בפולין וביקר במחנתרת במחנה ההשמדה בלז'ץ..... 24-23
- עדותו של אדולף פולקמאן. התחפש כנוצרי והגיע לבלז'ץ..... 28-25
- דין וחשבון [עדות] של עד ראייה גרמני על המתות המוניות בגאזים. קורט גרשטיין – ס"ס אוברשטרומפירר..... 35-29
- כתב אישום של הממשלה הפדרלית הגרמנית נגד גרמנים אשר שרתו בבלז'ץ..... 45-36
- ביבליוגרפיה..... 46
- מראי מקומות..... 46

ציור מחנה ההשמדה בלז'ץ

[1]

פתח דבר

אחרי פרוץ מלחמת ליכרון השואה, הפלוג והרכה!

במהלך השנים הקרובות, אני מתכנן להוציא לאור ביטאונים נוספים על מחנות ההשמדה. בעבר, עסקנו במחנה אושוויץ-בירקנאו [ביטאון מספר 4] ובמחנה ההשמדה חלמנו [ביטאון מספר 12]. בביטאון זה, נעסוק הפעם במחנה ההשמדה בלז'ץ.

הגרמנים מפתחים ומשכללים את תהליך השמדת העם היהודי עד כדי תעשיית מוות. בתחילה נרצחו יהודים בגיאיות ההריגה בעיקר ברוסיה. קצב רציחתם של היהודים לא השביע את רצון הגרמנים ואז הם הקימו את מחנה ההשמדה **חלמנו** שבו הושמדו היהודים בתוך מכוניות משא סגורות שאליהן הוזרם גז מרעיל מצינורות הפליטה של הרכבים.

במחנה ההשמדה **בלז'ץ** משתכללת השיטה ומוקמים במחנה תאי השמדה שמוחדר אליהם גזים שעבדו על בסיס מנועי טנקים סובייטים שפלטו אדי פחמן חד-חמצני לתוך תאי הגזים. בנוסף פעלה במחנה גרסה מוקטנת של משאיות הגז - מכונית דואר שהוסבה כדי לשמש לרצח קבוצות קטנות של יהודים וצוענים. אחד מהעובדים בבלז'ץ העיד כי ביומו האחרון של המחנה נרצחו עובדות המשרד היהודיות ברכב זה.

תאי הגז הוסוו כמקלחות של המחנה, על מנת להטעות את קורבנות המחנה. אלה הורדו מהרכבות ואולצו לרוץ ישירות אל עבר תאי הגזים, על מנת שלא תהיה להם שהות להבין היכן הם נמצאים, או להתנגד. קומץ יהודים הושאר בחיים על מנת לבצע חלק מהעבודות הכרוכות בהשמדה - פינוי תאי הגזים, קבורת הגופות ומיון בגדי הקורבנות. העובדים היהודים – "הזונדרקומנדו" - נרצחו גם הם אחת לתקופה, והוחלפו בעובדים ממשלוחים חדשים.

מחנה **בלז'ץ** הוקם במסגרת "**מבצע ריינהארד**" [בגרמנית: Aktion Reinhard], שהיה שם צופן למבצע הכחדת היהודים בשטחי גנרלגוברנמן. השם ניתן למבצע, מספר חודשים לאחר שהחל. שם המבצע ניתן לזכרו של ריינהארד היידריך, ראש המשטרה הנאצית החשאית ומארגן ועידת ואנזה שבה גובש "הפתרון הסופי", שחוסל כאשר נורה למוות ב - 27.5.42 בידי אנשי מחתרת צ'כים. במסגרת המבצע הצליחו הגרמנים לרצוח 1,700,000 בני אדם, רובם המוחלט יהודים.

מפקד המבצע היה אודיליו גלובוצניק - מפקד הס"ס והמשטרה במחוז לובלין. הגרעין המרכזי בסגל המבצע היו **מומחי האותונסיה** שהועברו לחזית לאחר הפסקת המבצע בגרמניה. בנוסף, גויסו מתנדבים אוקראינים.

במסגרת "מבצע ריינהרד" הוקמו שלושה מחנות השמדה: בלז'ץ, סוביבור וטרבלינקה. אנו נעסוק במחנות ההשמדה סוביבור וטרבלינקה בביטאונים הבאים.

ועתה, הסבר קצר על המושג **הגנרלגוברנמן**. השם המלא בגרמנית: "Generalgouvernement für die besetzten Polnischen Gebiete" ופירושו, "ממשל כללי לאזור הכבוש בפולין". זהו השם שנתנו הנאצים לשטחי פולין שלא סופחו לגרמניה, לאחר כיבושה של פולין במהלך מלחמת העולם השנייה. השטח כלל חמישה מחוזות: ורשה, לובלין, רדום, קרקוב וגליציה המזרחית.

מספר היהודים בגנרלגוברנמן הגיע ל-1,800,00, הם היו קורבן לצווים מפלים, רכושם הוחרם, והם גויסו לעבודת כפייה. מאז ראשית שנת 1940 נכלאו היהודים בגטאות בתנאי מחסור חמורים וניתוק. באביב 1942 החלו הגירושים של יהודי הגטאות בגנרלגוברנמן למחנות השמדה באזור לובלין. עד שנת 1944 חוסלו כול הגטאות הללו לחלוטין.

ב"מבצע ריינהרד" רבים מאנשי הצוות הגרמנים וכריסטיאן וירט בראשם אשר הקימו את מחנות ההשמדה והפעילו אותם, היו כבר בעלי ניסיון ברצח עם, כתוצאה מהשתתפותם **בתוכנית T4 – אותנסיה**, בה הושמדו **גרמנים** שהיו לקויים בגופם או בשכלם. [השם ניתן לפי מקום מושבו של מטה הארגון ברחוב Tiergartenstrasse מספר 4 בברלין] לאחר הפסקת התוכנית בעקבות מחאה עממית בגרמניה, באוגוסט 1941, הופנה כוח האדם של התוכנית אל השמדת היהודים. **אותנסיה** - Euthanasia, [בגרמנית – Euthanasie], מונח שתרגומו לעברית הוא "המתת-חַד". במשפטי נירנברג אמדו את מספר קורבנות האותנסיה ב- 275,000 איש.

"מבצע ריינהרד" מהווה את הפיכת השמדת יהדות אירופה לתעשיית מוות שלמה. לפני המבצע בוצע הרג המוני, בעיקר באמצעות בורות ירי ובאמצעות משאיות גז במחנה חלמנו, אולם קצב הרצח היה איטי ולא יעיל מבחינת הצמרת הנאצית, שחיפשה פתרונות מהירים יותר. הרצח בתאי גז, שהחל בבלז'ץ והמשיך לאחר מכן בשאר המחנות, היה מהיר וזול: ההשמדה לא ארכה יותר מ-20 דקות, ואז נכנסה הקבוצה הבאה לתאי הגזים. המחנות היו חשאיים ורחוקים מכל מרכזי אוכלוסייה.

המבצע הסתיים לאחר השמדת רובם הגדול של יהודי פולין ובעקבות מרידות שהיו במחנות טרבלינקה וסוביבור, שלאחריהן נסגרו המחנות. לאחר סגירתם, המשיכו הנאצים בהשמדת השרידים שנותרו ביריות או במחנה ההשמדה אושוויץ-בירקנאו.

מחנה ההשמדה בלז'ץ התחיל לפעול כמחנה השמדה, החל מ-17.3.1942 עד 15.12.1942 מועד שבו פסקו המשלוחים לבלז'ץ.
בתקופה כה קצרה הצליחו הגרמנים לרצוח כ-600,000 נפש, רובם ככולם יהודים, ועוד מאות או אלפים אחדים של צוענים.

ד"ר יצחק ארד מסביר כיצד הגענו לאומדן המזעזע של 600,000 איש:
"במחצית השניה של דצמבר 1942 פסקו המשלוחים לבלז'ץ ופסק הרצח ההמוני במחנה. מספר היהודים, שנשלחו לבלז'ץ מערים ומעיירות שיש עליהן עדויות או מסמכים, ושנרצחו שם החל מיולי 1942 הוא כ-414,000 איש.

אלפי יהודים גורשו לבלז'ץ ממאות עיירות וכפרים במחוזות אלה, אך מכיון שלא שרד מהם איש ולא נשאר אחריהם שום מסמך, אי-אפשר לקבוע את מספרם המדויק. אלפי יהודים מגרמניה, מאוסטריה, מצ'כסלובקיה ומארצות אחרות שגורשו לגטאות שבמחוז לובלין, נשלחו אף הם לבלז'ץ ונרצחו שם. אפשר להניח בוודאות, שמנינם היה יותר מ-100,000, ואם נכלול בהם 93,000 היהודים, שהושמדו בבלז'ץ ממרס עד יוני 1942, דומה כי אומדנו של המוסד הממלכתי הפולני "הועדה הראשית לחקר פשעי הנאצים בפולין הכבושה", שאמדה את מספר הנרצחים בבלז'ץ כ-600,000 איש הוא הנמוך ביותר.

על פי הערכת אנשי האס.אס שרפירר היינריך גליי ושרפירר רוברט יורס, שנשמעה במשפט בלז'ץ, נשרפו 500,000-540,000 גויות נרצחים יהודים מנובמבר 1942 עד מרס 1943. את האומדן של 600,000 איש אישר גם בית המשפט המחוזי של מינכן שברפובליקה הפדראלית של גרמניה במשפט בלז'ץ-אורהאוזר". [2]

הרבה לא שמענו וידענו על מה שהתרחש במחנה ההשמדה בלז'ץ. המוות בתוך המחנה היה טוטאלי. רק 4 אנשים הצליחו לברוח מבלז'ץ. שתי נשים, מינה אסטמאן ומלכה טאלנפלד, שנמלטו מהמחנה שעות מעטות בלבד אחרי הגיען אליו. הן הצליחו להגיע לביתם שבז'וליקייב.

אדם נוסף שהצליח לברוח מהמחנה היה באכנר, רופא שיניים מקרקוב, שהסתתר בבור מלא צואה מספר ימים והצליח לברוח ולהגיע לקרקוב. אין בידינו עדויות מהניצולים הנ"ל. אני משער שהם נרצחו במהלך השואה.

יש בידינו עדות אחת ויחידה מניצולי מחנה בלז'ץ והוא מהניצול הרביעי רודולף רדר, שהצליח לברוח מהמחנה לעיר לבוב. הוא שרד את השואה והעלה על הכתב את קורותיו וכן הצליח לתאר את מה שהתרחש במחנה ההשמדה בלז'ץ. את עדותו המלאה אני מביא בביטאון.

המידע הנוסף שיש בידינו הם עדותם של גרמנים ששרתו בבלז'ץ ונציגי ממשלת פולין הגולה שהגיעו בדרך ללא דרך לבלז'ץ.

אני ממליץ לכל הרוצה להעמיק בנושא, שיעיין בספרו של יצחק ארד: מבצע ריינהרד.

את המסמכים מגרמניה, דליתי מחוברת צילומים של צייד הנאצים-איש חיפה, טוביה פרידמן [הוא גם תרגמם לעברית].

לא שיניתי את הניסוחים והתחביר מהעדויות ומתרגומי המסמכים וזאת כדי לשמור על אוטנטיות העדויות והמסמכים.

גדעון רפאל בן-מיכאל
עורך הביטאון

הרכבת הגיעה למחוז חפצה...

כתבה: ינקה השלס בת 11

תירגם: בנימין טנא

הוי, מה איומה התמונה:
קרונ מלא אנשים.
כמה גוויות בפינה,
הכל עומדים ערומים.
טקטוק גלגלים מחריש אנחה-
הנדון רק הוא יבין
שפת גלגלים מה שחה:
אל בלז'ץ! אל בלז'ץ! אל בלז'ץ!
למוות, למוות, למוות!
ואם לחיות את חפץ
אז קפוץ! אז רוץ! אז התפרץ!
אך שקול היטב,
כי הבנשוץ לך אורב.

לנדון השני הוא ילחש:
לא תוסיף עוד לראות את אמך,
לשווא תמרר בבכייה, אנחה,
באביך לא עוד תציץ,
כי הגלגל אל בלז'ץ מריץ-
אל בלז'ץ! אל בלז'ץ! אל בלז'ץ!
למוות, למוות, למוות!
הרכבת תאיט, תעצור מרוצה,
מאלף חזות אנחה תבקע,
הרכבת הגיעה למחוז-חפצה,
והקטר מבשר בשריקה:
כבר בלז'ץ! כבר בלז'ץ! כבר בלז'ץ!...

[3]

עדותו של רודולף רדר

עדות יחידה מיהודי שהצליח לברוח ממחנה ההשמדה בלז'ץ – ושרד

עדות

עדותו של רודולף רדר, הינה העדות היחידה של יהודי, שהיה אסיר במחנה ההשמדה בלז'ץ והצליח לברוח ולמסור ידיעות נאמנות על כל מה שראה.

רודולף רדר נולד בשנת 1881. עבד בייצור סבון. לפני המלחמה גר בלבוב ונשאר בעיר זו עד יום ה-10 באוגוסט 1942. הצליח לברוח מבלז'ץ בחודש נובמבר 1942.

עדות קצרה של רודולף רדר נתפרסמה בקובץ התעודות של הוועדה ההיסטורית היהודית המרכזית בפולין, כרך א', לורז 1946. העדות נרשמה על ידי הגב' מאלצקה.

העדות המפורטת, המתפרסמת כאן, נגבתה מטעם הוועדה ההיסטורית היהודית לגליל קראקא על ידי הגב' ד"ר נללה רוסט (בתו של הד"ר יהושע טהון). הוועדה ההיסטורית היהודית בקראקא הדפיסה את העדות בחוברת מיוחדת עם מבוא מאת ד"ר נ. רוסט, קראקא, 1946.

1.

בחודש אוגוסט שנת 1942 לא היה לנו עדיין גטו מיוחד בלבוב. רחובות אחדים הוקצו רק בשביל היהודים. היה זה איפוא רובע היהודים, שבו היו רחובות אחדים מתוך הרובע השלישי, כמו רחוב פאניינסקה, וונסקה, ואגרודניצקה, סלונצ'נה ואחרים. כאן חיינו חיים לא שקטים ובדיכאון תמידי. כבר שבועיים לפני הגירוש דיברו כולם על האסון המתקרב. היינו מיואשים. ידענו כבר אז מה פירוש המילה "גירוש". סיפרו אז, שפועל אחד, שעבד בפלוגת ההשמדה בבלז'ץ, נמלט. הפועל הזה עבד בזמן הקמת בית החרושת למוות בבניית התאים והוא סיפר על "בית המרחץ", שאינו לאמיתו של דבר אלא בניין, שנועד לתאי גזים. הוא אמר, שמהאנשים, שיובאו לשם, לא יחזור אף אחד. סיפרו גם, שאוקראיני אחד, שעבד בהשמדת יהודים, סיפר לידידותו מה נעשה בבלז'ץ. הידידה נדהמה וראתה חובה לפרסם את הדבר ולהזהיר את הנידונים למוות. בדרכים אלה הגיעו אלינו ידיעות על בלז'ץ.

האגדה על בלז'ץ הפכה איפוא לאמת, אמת שידענו עליה ושרעדנו מפחד מפניה. לכן הסתובבו ברחובות של רובע היהודים כבר ימים אחדים לפני ה-10 באוגוסט אנשים מבוהלים ואובדי עצות, ששאלו אחד את השני: "מה לעשות? מה לעשות?"

עד שהקיפו ביום ה-10 באוגוסט בבוקר השכם משמרות את כל מבואות הרחובות של הרובע. גסטאפו, ס.ס., זונדרדינסט בקבוצות של שישה איש סובבו כל כמה צעדים ברחובות.

עזרו להם הרבה אנשי המיליציה האוקראינית. כבר שבועיים לפני כן חילק **הגנרל-מאיר קאצמאן**, התליין הראשי של לבוב ופולין הקטנה המזרחית, תעודות חתומות למקומות עבודה אחדים. מקומות עבודה אחדים קיבלו גם הן תעודות בקומיסריון ליד כיכר סמולקה. "מאושרים" כאלה לא היו רבים. הרוב חיפשו באימת מוות מפלט כלשהו,

מחבוא, מקום לבריחה, ובעצם לא ידע אף אחד מה עליו לעשות ואיך יוכל להציל את עצמו.

בינתיים חיפשו משמרות במשך ימים אחדים בבתיים בעברם מבית לבית, מפינה לפינה; אצל אנשים מספר התחשבו אנשי הגסטאפו בתעודות, אצל אחרים לא התחשבו; את אלה, שלא היו להם תעודות, וכן גם את אלה שבתעודות שלהם לא התחשבו, גרשו בכוח מהבתים, לא הרשו להם לקחת איתם שום בגד ואף פרור של לחם. אחר כך אספו ביחד המוני אנשים, ואם מישהו התנגד – קיבל כדור בראש. אני הייתי בבית המלאכה שלי. עבדתי, אבל לא הייתה לי תעודה, לכן נעלתי אחריי את הדלת ולא עניתי, אם כי שמעתי דפיקות. אנשי הגסטאפו שברו את הדלת, הם מצאו אותי במחבוא, היכו אותי במגלב בראש ולקחו אותי איתם. הכניסו אותנו לתוך קרונות החשמלית. הדוחק בקרון היה כל כך גדול, שאי אפשר היה לזוז או לנשום. הובילו אותנו למחנה היאנובי.

היה זה כבר לעת ערב. ריכזו את כולנו ביחד בשדה רחב במעגל סגור. היינו שם 6,000 נפש. ציוו עלינו לשבת ואסור היה לקום, לזוז, להושיט יד או רגל. ממעגל אחד היפנו עלינו זרקור. היה בהיר כמו בצהריים. ישבנו דחוקים עד מאוד, כשאנו מוקפים רוצחים מזוינים, ישבנו כולם ביחד, צעירים וזקנים, נשים וילדים בגיל שונה. נשמעו יריות אחדות. מישהו קם, ייתכן שרצה, שיירו בו. כך ישבנו כל הלילה. שררה דממת מוות. לא בכו לא הילדים ולא הנשים. בשעה שש בבוקר, ציוו עלינו לקום מהדשא הרטוב ולהסתדר בשורות. ארבעה איש בשורה, וכך זזה התהלכה של הנידונים למוות לתחנה הקליפארובית. אנשי הגסטאפו והאוקראינים הקיפו אותנו בטבעת סמיכה. אף איש לא יכול היה לברוח. הביאו אותנו לרחבה שבתחנת הרכבת.

כאן חיכתה כבר רכבת משא ארוכה. היו בה 50 קרונות. התחילה ההכנסה לקרונות. פתחו את דלתות הקרונות, משני הצדדים עמדו אנשי הגסטאפו, בידיהם היו מגלבים והם היכו את כל אחד שנכנס בפניו ובראשו. כל אנשי הגסטאפו היכו. לכל אחד מאיתנו היו סימנים על הפנים וחבורות על הראש. הנשים בכו בכי מר, הילדים בכו כשהם צמודים לאימותיהם. היו בינינו אימהות עם תינוקות ליד שדיהן. דפוקים על ידי אנשי הגסטאפו, שהיכו בלי רחם, דחפו האנשים אחד את השני. הפתח היה גבוה, צריך היה לטפס ולעלות. אחד היה מפיל את השני – גם אנו בעצמנו מיהרנו, מפני רצינו שהכל יהיה כבר מאחורינו. על הגג של כל קרון ישב אחד מהגסטאפו עם מכונת ירייה. **אנשי הגסטאפו היכו וספרו עד מאה לכל קרון. כל זה נעשה במהירות כל כך גדולה, שהכנסת כמה אלפי אנשים לקרונות, לא נמשכה יותר משעה.**

במשלוח שלנו היו הרבה גברים, גם כאלה, שעבדו ושהיו להם כל מיני תעודות על עבודתם, תעודות לכאורה "בטוחות", היו ילדים קטנים וגדולים, נערות צעירות ונשים זקנות.

חתמו לבסוף את הקרונות. נדחקים לגוש אחד של אנשים רועדים, עמדנו צפופים כמעט אחד על השני. מחניק, חם, אנו קרובים לטירוף הדעת. אף טיפת מים, אף פירור לחם. הרכבת זזה בשעה 8 בבוקר. ידעתי שבקטר עובדים שני גרמנים, מכונאי ופועל המבעיר את האש. הרכבת נסעה מהר, אבל לנו נדמה היה, שהיא נוסעת לאט. הרכבת נעצרה שלוש פעמים: בקוליקובה, בז'ולקייב ובראוה-רוסקה. החניות דרושות היו כנראה להסדרת מהלך הרכבות. בזמן החניות היו אנשי הגסטאפו יורדים מגגות הקרונות ולא היו נותנים לאף איש לגשת לרכבת. לא נתנו לאנשים, שרצו להגיש קצת מים דרך החלון הקטן, המכוסה שבכה, לתת לאנשים, שהיו קרובים להתעלפות מצימאון, טיפת מים.

נסענו הלאה. אף אחד לא הפליט מילה. ידענו שאנו נוסעים לקראת המוות, שאין אפשרות להינצל. שרר שוויון נפגש גמור, לא נשמעה אף יללה. **חשבנו כולנו על דבר**

אחד: איך לברוח; אולם לא הייתה כל אפשרות. הקרון שבו נסענו, היה חדש לגמרי, החלון היה כל כך צר, שלא יכולתי להידחק דרכו. בקרונות אחרים אפשר היה בוודאי לפרוץ את הדלתות, כי שמענו כל כמה רגעים יריות בבורחים. אף אחד לא דיבר אל השני כלום, אף אחד לא הרגיע את הנשים הבוכות. אף אחד לא הפריע את הילדים למרר בבכי. ידענו כולנו: אנו נוסעים למוות בטוח ונורא. רצינו, שהדבר ייגמר כבר. אולי נמצא מישהו, אינני יודע... אפשר היה לנסות לברוח רק מהרכבת.

ההגעה לבלז'ץ

קרוב לשעות הצהריים הגיעה הרכבת לתחנת בלז'ץ. הייתה זו תחנה קטנה. מסביב לה עמדו בתים קטנים. בבתים אלה גרו אנשי הגסטאפו. בלז'ץ נמצאת בקו המסילה לובלין, טומאשוב. היא מרוחקת מראווה-רוסקה 15 קילומטר. בתחנת בלז'ץ העבירו את הרכבת למסילה צדדית, שהובילה עוד קילומטר אחד ישר למחנה המוות. ליד התחנה גרו פועלי הרכבת האוקראינים ועמד שם בניין קטן של הדואר.

יהודים שהגיעו לבלז'ץ [ארכיון לוחמי הגטאות]

בללז'ץ היה נכנס אל הבניין הקטן גרמני זקן, בעל שפם שחור סמיך – איני יודע מה היה שמו, אבל הייתי מכיר אותו מייד – מראהו היה כמראה תליין; זה היה מקבל לרשותו את הפיקוד על הרכבת והיה מוביל אותה עד למחנה. הדרך מהתחנה למחנה הייתה נמשכת שתי דקות. במשך ארבעה חודשים ראיתי תמיד את הרוצח הזה. המסילה הצדדית עברה דרך שדות. משני הצדדים היה שטח פנוי לגמרי, לא היה אף בניין. הגרמני, שהיה מכניס את הרכבת למחנה, היה יורד מהקטן – היה "עוזר" – במכות ובצעקות היה מגרש את האנשים מהרכבת. היה נכנס בעצמו לכל קרון והיה מבקר, אם לא נשאר שם מישהו. ידע את הכל. כשהרכבת הייתה ריקה והיא נבדקה, היה נותן אותה בדגל קטן והיה מוציא אותה מהמחנה.

כל השטח הזה, החל מבלז'ץ היה תפוס על ידי אנשי ה.ס.ס., אסור היה למישהו להופיע כאן. היו יורים באזרחים, שטעו וכנסנו לשטח זה. הרכבת הייתה נכנסת לחצר, שארכה

ורחבה היה בערך קילומטר אחד ושהייתה מוקפת גדר מתיל דוקרני ורשתות ברזל, שהיו מונחות אחת על גבי השנייה, בגובה שני מטרים. התיל לא היה מחושמל. לחצר היו נכנסים דרך שער עץ, שהיה מכוסה תיל דוקרני. על יד השער עמד צריח, שבו נמצא משמר על יד טלפון. על יד הצריח עמדו אנשי ס.ס. אחדים עם כלבים, כשהרכבת הייתה נכנסת לשער, היה השומר סוגר אותו ונכנס לצריח. באותו רגע הייתה מתחילה "קבלת הרכבת". כמה עשרות אנשי ס.ס. היו פותחים את הקרונות בצעקות: "לצאת!". במגלבים ואלות היו מגרשים את האנשים מהקרונות.

הדלתות בקרונות היו בגובה מטר אחד מעל לארץ. את המגורשים היו מכים ומכריחים אותם לקפוץ, את כולם, על הארץ. ילדים היו נפצעים, הכל נפל מהקרונות, כולם מלוכלכים, יגעים ומבוהלים.

מלבד אנשי הס.ס. שרתו גם "צוגספיהררים". אלה היו המשגיחים על העובדים היהודיים שבמחנה המוות. הם היו לבושים באופן רגיל, בלי סימני המחנה¹. את החולים, הזקנים והילדים הקטנים, כלומר את אלה, שלא יכלו ללכת בכוחותיהם הם, היו שמים על אלונקות ומושיבים על שפת הקברות הענקיים שנחפרו. **שם היה איש הס.ס. אירמאן** יורה בהם, ואחר כך היה דוחף אותם במקבל לתוך הקבר. אירמאן זה, המומחה לרציחת זקנים וילדים קטנים, איש גסטאפו גבוה בעל שערות שחורות והבעת פנים רגילה, גר, כמו אחרים, בבלז'ץ על יד התחנה, בבית קטן, לגמרי יחידי, וכמו אחרים - בלי משפחה ובלי נשים.

בבוקר השכם היה מופיע במחנה, היה נשאר שם במשך כל היום והיה מקבל את משלוחי המוות. מייד לאחר הוצאת הקרבנות מהקרונות, היו מכנסים אותם בחצר, שהייתה מקופת שוטרים² וכאן היה אירמאן נואם. הייתה דממת מוות. הוא היה עומד קרוב להמון. כל אחד רצה לשמוע, פתאום הייתה מתעוררת בנו תקווה – "אם מדברים אלינו, אולי נחיה, אולי תהיה איזו עבודה, אולי בכל זאת....".

שיטות הרמייה של הגרמנים

אירמאן היה מדבר בקול רם וברור – "אתם הולכים עכשיו להתרחץ. אחר כך תישלחו לעבודה". זה הכל. כולם שמחים, מאושרים, שבכל זאת הולכים לעבוד. מחיאות כפיים. אני זוכר את דבריו אלה שהיו חוזרים ונשנים בכל יום, ברוב המקרים שלו שפעמים ביום במשך ארבעת החודשים, שבהם הייתי במחנה, חזר אליהם יום יום. זה היה רגע של תקווה ואשליה. האנשים היו נושמים לרגע לרווחה, שרר שקט גמור.

בשקט התקדם כל ההמון, הגברים ישר דרך החצר אל בניין, שעליו היה כתוב באותיות גדולות: *Bade-und In-halationsraume* (בית מרחץ וחדרים לנשימת אדים) – הנשים הלכו עוד מרחק של כעשרים מטר, אל צריף גדול, שתפס שטח של מעל 30 מטר. בצריף זה גילחו לנשים ולנערות את שערן. הן היו נכנסות בלי שידעו לשם מה מובילים אותן שמה. עוד שרר רגע שקט. ידעתי אחר כך, שכעבור רגעים מספר, כשהיו מצוים עליהן לשבת ושמונה מספרים יהודיים, אוטומטים ששתקו כמו קבר, היו מתקרבים, כדי לגלח את שערותיהן גילוח שלם עד העור, באותו רגע היו הנשים תוספות את כל האמת ואף לאחת מהן, וגם לא למישהו מהגברים שהלכו לתאים, לא היו כבר שום ספקות.

כולם, פרט גברים אחדים, שנבחרו כבעלי מקצוע נחוצים במחנה, כולם – צעירים וזקנים, ילדים ונשים – כולם הלכו למוות בטוח. ילדות, שהיו להן שערות ארוכות, היו מובילים לגילוח השערות. ילדות קטנות, שהיה להן מעט שיער, הלכו יחד עם הגברים ישר לתא.

¹ הגוספיהררים היו יהודים, אנשים מקולקלים (כך מסביר רדר בעדותו, שנרשמה על ידי הגב' מאלצקה).
² לשוטרים אלה, שגוייסו משבויים רוסיים שבגדו ועברו לצד האוייב, היו קוראים "אסקארים" (זוהי מילה ממוצא תורכי).

פתאום – בלי מעבר מתקווה לייאוש מוחלט – היו פורצות יללות וצעקות – נשים רבות היו מקבלות התקפה של טירוף הדעת. נשים רבות הלכו בכל זאת למוות בשקט, בעיקר נערות צעירות. במשלוח שלנו היו אלפי אנשים משכילים, גברים צעירים רבים אולם הרוב היה של נשים, כמו שהיה בכל משלוח, שבא אחר כך.

עמדתי מהצד, בחצר, יחד עם קבוצה קטנה של אנשים, שהושארו לחפירת קברות, והסתכלתי באחיי, אחיותיי, מכריי וידידיי, שהובלו למוות. באותו זמן, שהובילו את הנשים ערומות, מגולחות, כמו בקר לטבח, בלי ספירה, מהר, מהר, היו משמידים כבר את הגברים בתאים. גילוח הנשים נמשך בערך שתי שעות, זמן כזה נמשכו ההכנות לרצח והרציחה עצמה.

למעלה מעשרה אנשי o.s.o. היו מזרזים את הנשים במגלבים ובכידונים חדים ללכת קדימה, עד הבניין, שבו היו התאים, ושם דרך שלוש מדרגות לפרוזדור, והשוטרים היו סופרים את האנשים עד 750 לכל תא. את הנשים, שהתנגדו להיכנס לתא, היו השוטרים דוקרים בכידונים לתוך הגוף, דם נשפך, וכך היו מכניסים למקום ההריגה. הייתי שומע את נעילת הדלתות, אנקות וצעקות, קריאות ייאוש, בפולנית, באידיש, בכי המקפיא את הדם מפי ילדים ונשים, ואחר כך זעקה אחת משותפת איומה... הדבר נמשך 15 דקות – 20 דקות עבדה המכונה, לאחר 20 דקות היה שקט, השוטרים היו פותחים את הדלתות מבחוץ ואני ביחד עם פועלים אחדים, שהושארו כמוני ממשלוחים קודמים, היינו ניגשים לעבודה בלי שיראו בנו כל סימן שהוא על הפנים.

היינו סוחבים גוויות של אנשים, שחיו זה לא כבר, היינו סוחבים אותן בעזרת רצועות עור אל הקברות המשותפים הענקיים, שהיו מוכנים, ובאתו זמן הייתה מנגנת תזמורת מהבוקר עד הערב...

2.

אחרי זמן מה הכרתי כבר היטב את כל השטח. הוא נמצא בתוך יער אורנים צעיר. העצים גדלו כאן קרובים אחד לשני, אולם כדי להקטין עוד יותר את חדירת האור – קשרו לעצים עוד עצרים אחרים ובאופן כזה הכפילו את סמיכות העצים במקום שנמצאו התאים. מאחוריהם נמצאה דרך של חולות, שבה סחבו את הגוויות. הגרמנים מתחו מעל לדרך גג, שנעשה מתיל, ושמו עליו ירק. הכוונה הייתה להסתיר את השטח מתצפיות מאוירונים. החלק הזה של המחנה, שהיה מכוסה בגג של עלים, הוחזק באפלה.

מהשער היו נכנסים לחצר ענקית. בחצר נמצא צריף גדול, שבו היו מגלחים לנשים את השערות. על יד הצריף הייתה חצר קטנה, שהייתה מוקפת גדר גבוהה מקרשים, שלא נשאר ביניהם אף סדק,

שלושה מטר גובהה. הגדר מקרשים אפורות הובילה עד התא עצמו, באופן כזה לא ראה איש מה שנעשה מאחורי הגדר.

הבניין, שבו נמצאו התאים, היה נמוך, רחב וארוך, מבטון אפור, הגג שלו היה שטוח ומכוסה חומר מזופת, ומעל לגג היה עוד גג מרשת, שהיית המכוסה ירק. מהחצר הובילו

אליו שלוש מדרגות, מטר אחד רוחבן, בלי מעקה. מבחוץ, לפני הבניין נמצא עציץ גדול עם פרחים רבגוניים. על הקיר היה כתוב ברור Bade-und In-halationsraume (בית מרחץ וחדרים לנשימת אדים). במדרגות היו נכנסים אל פרוזדור חשוך, מטר וחצי רוחבן, אולם ארוך מאוד. הוא היה ריק לגמרי, ארבעה קירות בטון. מהפרוזדור הובילו מצד ימין ומצד שמאל דלתות לתאים. הדלתות, עשויות מעץ, מטר רוחבן, היו נדחפות לצדדים באמצעות ידידות. התאים היו לגמרי חשוכים, בלי חלונות, וריקים לגמרי. בכל תא היה חור עגול, בגודל תקע חשמלי. הקירות והרצפה של התאים היו מבטון.

הפרוזדור והתאים היו נמוכים יותר מחדרים רגילים, גובהם לא עלה על שני מטר. בקיר, שנמצא מול הכניסה לתא, היו דלתות, שהיו נפתחות על ידי דחיפה לצדדים. שני מטר רוחבן, ובהן היו מוציאים החוצה אל גוויות האנשים לאחר החנקתם. מחוץ לבניין נמצא בניין קטן נוסף, בערך שני מטר על שני מטר, שבו נמצאה "המכונה". מנוע שהיה מופעל בבנזין. התאים התרוממו מטר וחצי מעל לשטח האדמה, הכיכר שלפני הדלתות הייתה באותו גובה כמו הרצפה של התא, שממנו היו זורקים את הגוויות על הארץ.

במחנה היו שני צריפים בשביל העובדים בהשמדה, צריף אחד בשביל פועלים כלליים, צריף שני בשביל "בעלי מקצוע". כל צריף הכיל 250 פועלים. האצטבאות נבנו בשתי קומות. שני הצריפים היו דומים אחד לשני. האצטבאות היו מקרשים וקרש קטן בשיפוע מתחת לראש. על יד הצריפים היו מטבחים, הלאה נמצאו מחסן, האדמיניסטרציה, מכבסה, מתפרה, ובסוף צריפים מסודרים יפה בשביל השוטרים.

משני הצדדים של הבניין, שבו היו תאי הגזים, נמצאו קברות, מלאים וריקים. ראיתי שורה שלמה של קברות, שנתמלאו וכוסו בחול רב. כעבור זמן מה היו הקברות שוקעים. קבר אחד ריק מוכרח היה תמיד להיות מוכן...

3.

הייתי במחנה המוות מחודש אוגוסט עד סוף חודש נובמבר 1942 – הייתה זו תקופה של חנק המוני של יהודים. חבריי לצרה המעטים, אלה המעטים שהיו במחנה יותר זמן, סיפרו לי, שבתקופה זו הגיעו יותר מאשר קודם משלוחי מוות. הגיעו יום יום, בלתי הפסקה של יום אחד, ברוב המקרים שלוש פעמים ביום; בכל רכבת היו חמישים קרונות ובכל קרון מאה נפשות. במקרה שהמשלוחים היו מגיעים בלילה, היו הקרבנות מחכים בקרונות חתומים עד שעה שש בבוקר. בדרך כלל היו הורגים בבלז'ץ בכל יום עשרת אלפים נפש.

לפעמים היו המשלוחים גדולים יותר והם היו מגיעים לעיתים קרובות יותר. היו באים יהודים מכל המקומות ורק יהודים. אף פעם לא בא משלוח אחר. **בלז'ץ שימשה מקום השמדה של יהודים בלבד.** על יד הקרונות היו, בזמן הוצאת היהודים משם, רק אנשי הגסטאפו, שוטרים ו"צוגרספיהררים"; כמה צעדים הלאה, בחצר, בזמן פשיטת הבגדים, היו כבר גם פועלים יהודים. הפועלים היו שואלים בלחש: מאין אתם? התשובות בלחש היו: מלבוב, מקראקא, מזאמושץ, מוויליצ'קה, יאסלו, טארנוב וכו'. ראיתי את המחזה הזה יום-יום, פעמיים, שלוש פעמים ביום.

גורלו של כל משלוח היה כגורל משלוח שבו באתי אני. היו מצווים לפשוט את הבגדים, את הבגדים היו משאירים בחצר, תמיד היה אירמאן מדבר בערמומיות ותמיד אותו הדבר. האנשים היו תמיד שמחים באותו רגע. ראיתי בעיניהם של האנשים אותו זיק תקווה. התקווה, שהם נשלחים לעבודה. אולם כעבור רגע קט היו מנתקים את הילדים הקטנים מזרועות האימהות, את הזקנים החולים היו זורקים על אלונקות, את הגברים והנערות הקטנות היו מובילים באמצעות אלות הלאה, והלאה בשביל המגודר ישר אל התא, ואת הנשים הערומות היו מכוונים גם כן באכזריות אל צריף אחר, שבו גילחו להן את השערות.

ידעתי בדיוק באיזה רגע היו כולם מבינים מה עומד לפניהם; הפחד, הייאוש, הצעקות והיללות האיומות היו מתערבבות עם צלילי התזמורת. הגברים, שנדחפו באמצעות כידונים, דקורים, היו באים הראשונים לתאים.

לכל תא, היו השוטרים מכניסים 750 איש במספר. עד שהיו מכניסים אנשים לכל ששת התאים, היו בינתיים האנשים שבתא הראשון סובלים עינויים במשך שתי שעות. רק לאחר שהיו מכניסים אנשים לכל ששת התאים בדוחק כל כך רב, שקשה היה לסגור את הדלתות, היו מפעילים את המכונה.

המכונה הייתה גדולה מטר וחצי על מטר; היה זה מנוע וגלגלים, המנוע טרטר בהפסקות גדולות, פעל די מהר, כל כך מהר, שאי אפשר היה להבחין בין המקלות שבגלגלים. המכונה הייתה עובדת 20 דקות בדיוק לפי השעון. אחרי 20 דקות מפסיקים את עבודתה. מייד היו פותחים את דלתות התאים מבחוץ, מהצד שהוביל לכיכר, ושם היו זורקים על הארץ את הגוויות, והייתה מצטברת ערימה ענקית של גוויות, כמה מטרים גובהה.

השוטרים לא נזהרו במיוחד בזמן פתיחת הדלתות, לא הרגשנו שום ריח, לא ראיתי אף פעם שום מיכלים עם גזים, ולא שם חומרים שאפשר היה להוסיף עליהם – ראיתי רק פחים עם בנזין. בכל יום היו צורכים מ-80 עד 100 ליטר בנזין. על ידי המכונה עבדו שני שוטרים. כשהתקלקלה פעם המכונה, הזמינו גם אותי, מפני שקראו לי "המומחה לתנורים"; הסתכלתי בה וראיתי צינורות זכוכית, שהיו מחוברים לצינורות, שהובילו לכל תא ותא. סברנו, שהמכונה מייצרת לחץ גבוה, או שואבת את האוויר וגורמת לחלל ריק, או שהבנזין מייצר דו-תחמוצת הפחם, הממיתה את האנשים.

הקריאות לעזרה, הצעקות ואנקות הייאוש של הסגורים והנחנקים בתאים, היו נמשכות מ-10 עד 15 דקות; בראשונה בקול רם וחודר, אחר כך היו האנקות נעשות שקטות יותר עד שהיו משתתקות לגמרי. שמעתי צעקות איומות וקריאות בכל מיני שפות, מפני שהיו שם לא רק יהודים מפולין, אלא באו גם משלוחים עם יהודים מחוץ לארץ. במשלוחים שבאו מחוץ לארץ היו בעיקר יהודים מצרפת, היו גם יהודים מהולנד, מיוון, אפילו מנורבגיה. אינני זוכר משלוח של יהודים מגרמניה. כנגד זה היו יהודים מצ'כיה. הם היו באים בקרונות דומים לאלה, שבהם היו מביאים את יהודי פולין, אולם היה להם מטען, היו מצויידיים כראוי והיה להם מזון.

המשלוחים שלנו היו מלאים נשים וילדים. במשלוחים של היהודים מחוץ לארץ, היו בעיקר גברים ומעט מאוד ילדים. ההורים יכלו כנראה להשאיר את ילדיהם בחסות בני ארצם ולהציל אותם מהגורל האיום. היהודים מחוץ לארץ היו באים לבלז'ץ בחוסר כל ידיעה. הם היו בטוחים, שמחכה להם עבודה. הם היו לבושים כבני תרבות, היו מוכנים היטב לדרך. היחס של הרוצחים הגרמנים אל האנשים האלה, היה אותו היחס כמו למשלוחים אחרים ואותה הייתה שיטת הרצח. הם הושמדו באותה אכזריות ומתו מתוך אותו ייאוש.

בזמן שהייתי במחנה, הגיעו למחנה בערך מאה אלף יהודים מחוץ לארץ. כולם הושמדו בגזים.

כשהשוטרים היו פותחים את הדלתות של התאים, לאחר שהאנשים היו חנוקים שם במשך 20 דקות, היו הגוויות במצב עמידה, הפנים כמו בשינה, ללא שינוי, לא כחולות. דם היה שותת פה ושם מהפצעים, שנגרמו על ידי השוטרים בכידונים, הפיות קצת פתוחים, הידיים מקווצות, לפעמים לחוצות מסביב לריאות. הגוויות, שנמצאו על יד הדלתות, היו נופלות החוצה בעצמן כמו בובות דרך הדלתות הפתוחות לרווחה.

את כל הנשים היו מגלחים לפני הרצח. היו מכניסים אותן לצריף. שאר הנשים היו מחכות לתורן לפני הצריף ערומות, יחפות אפילו בחורף ובשלג. הנשים היו בוכות ומיאשות. באותו רגע היו מתחילות צעקות ותחנונים, האימהות היו מחבקות את ילדיהן, הן היו קרובות לטירוף. לבי היה מתפלץ בכל פעם, לא יכולתי לראות את המחזה הזה. קבוצת נשים שגולחו היו מובילים הלאה ואחרות היו באות ודורכות על שערות רבגוניות, שהיו מכסות כמו במרבד רך וגבוה את כל הרצפה בצריף. לאחר גילוח כל הנשים מהמשלוח, היו ארבעה פועלים מטאטאים את כל השערות במטאטאים עשויים מעץ הליבנה ואוספים אותן בערימה גדולה אחת, גבוהה עד חצי החדר, שבה היו שערות מכל הצבעים. את השערות היו מכניסים בידיהם לתוך שקים מבד פשוט והיו מוסרים למחסן.

המחסן של השערות, של הלבנים והבגדים של הקרבנות, שנהרגו בתאי הגזים, נמצא בצריף מיוחד לא גדול, בערך שבעה על שמונה מטר. שם היו אוספים את הבגדים והשערות במשך עשרה ימים, ואחרי עשרה ימים היו מטעינים לחדר שקים עם בגדים ושקים עם שערות, ואחר כך הייתה באה רכבת משא ולוקחת את השלל. אנשים, שעבדו בלשכה, היו מספרים, שאת השערות היו שולחים לבודפשט.

יהודי אחד שמוצאו מהסודטים, העורך דין שרייבר, שעבד בלשכה, הוא בעיקר שהיה מוסר את הידיעות האלה. היה זה איש הגון. אירמאן הבטיח לו, שייקח אותו איתו, כשיסע לחופשה. פעם נסע אירמאן לחופש קצרה. שמעתי את שרייבר שואל את אירמאן – "אתה לוקח אותי איתך?" אירמאן ענה – "עוד לא". באופן כזה היה **מרמה אותו** ושרייבר הושמד בוודאות גמורה כמו כל שאר האנשים. האיש הזה סיפר לי, שבכל כמה ימים שולחים לבודפשט רכבת שלמה עם שקים מלאים שערות. מלבד שערות, הוציאו הגרמנים סלים מלאים שיני זהב.

בדרך, שהובילה מתא הגזים אל הקברות, בשטח של כמה מאות מטרים, עמדו "רופאי שיניים" (דנטיסטים) אחדים עם צבתות והם היו מעכבים כל פועל, שסחב גוויה; הם היו פותחים את הפה של המת, היו בודקים ומוציאים את הזהב, ואחר כך היו זורקים לתוך סל.

דנטיסטים היו שמונה. אלה היו בדרך כלל אנשים צעירים, שהושארו ממשלוחים לשם ביצוע עבודה זו. אחד מהם הכרתי מקרוב, שמו היה צוקר, מוצאו היה מז'שוב. הדנטיסטים גרו בצריף קטן מיוחד, ביחד עם הרופא והרוקח. עם חשיכה היו מביאים סלים שלמים עם שיני זהב אל הצריף ושם היו מצרפים את הזהב ומתיכים אותו בצורת מקלות. שומר עליהם איש הגסטאפו שמידט. הוא היה מכה, כשהעובדה נעשתה לאט. כל משלוח מוכרחים היו לסיים בתוך שתי שעות. מקלות הזהב היו סנטימטר אחד עוביין, חצי סנטימטר רוחבן ועשרים סנטימטר אורכן.

בכל יום היו מוציאים מהמחסן את חפצי הערך, כספים, דולרים. אנשי ה.ס.ו. היו אוספים את זאת בעצמם והיו שמים בתוך מזוודות, שפועל היה נושא אותן לבלז'ץ, אל המפקדה. אחד מאנשי הגסטאפו היה צועד מלפנים, ואת המזוודות היו נושאים פועלים יהודים. התחנה בבלז'ץ לא הייתה רחוקה, עשרים דקות בהליכה. המחנה, כלומר מקום ההריגה, בבלז'ץ היה סר למשמעת המפקדה הזאת.

יהודים, שעבדו באדמיניסטרציה, היו מספרים, שאת כל משלוח הזהב, חפצי הערך והכספים היו מעבירים ללובלין, במקום שנמצאה המפקדה הראשית, שלמשמעתה הייתה סרה המפקדה בבלז'ץ. את הבגדים, שהיו מורידים מהקרבנות האומללים, היו הפועלים אוספים ומעבירים למחסן. שם היו עשרה פועלים, שהיו חייבים להתיר את התפרים בכל בגד בדיוק נמרץ, בהשגחת אנשי ה.ס.ו. ובאיום בשוט.

אנשי ה.ס.ו. היו מחלקים ביניהם את הכסף, שהיה מתגלה. לביקורת זו נשלחו אנשי ה.ס.ו. מיוחדים ותמיד אותם האנשים. הפועלים היהודים, שעבדו בסידור הבגדים ובהתרת התפרים שלהם, לא יכלו לקחת לעצמם שום כסף והם גם לא רצו לקחת. איזה עניין היה לנו בכסף או בתכשיטים? לא יכולנו לקנות שום דבר ולא הייתה לנו שום תקווה להישאר בחיים. אף אחד מאיתנו לא האמין בנס. אצל כל פועל היו עושים בדיקה מדוקדקת, אולם לעיתים קרובות דרכנו על דולרים שנזרקו ולא שמנו אליהם לב; אפילו לא נגענו בהם. לא הייתה בזה שום תועלת וכך לא היה לנו מזה ולא כלום. פעם לקח סנדלר אחד חמישה דולרים בכוונה ובגלוי. הרגו אותו ואת בנו בירייה. הוא הלך לקראת המוות ברצון, הוא רצה שהדבר ייגמר כבר. המוות היה בטוח, למה לסבול עינויים זמן ממושך יותר... הדולרים בבלז'ץ שימשו לנו כדי למות מוות קל יותר...

5.

שייך הייתי לקבוצת העובדים הקבועה שבמחנה. בסך הכל היינו 500 איש. "בעלי מקצוע" היו רק 250, אבל גם מאלה עבדו 200 בעבודות, שאין צורך בשבילן בבעלי מקצוע: בחפירת קברות וסחיבת גוויות. חפרנו שוחות וקברות ענקיים משותפים וסחבנו גוויות. גם בעלי המקצוע מוכרחים היו להשתתף בעבודה זו לאחר גמר העבודה במקצועם. חפרנו באתים. הייתה גם מכונה, שחפרה והוציאה את החול מעל לאדמה. המכונה הייתה שופכת את החול על יד הקבר. היה נוצר הר של חול, שהיו מכסים בו את הקבר, לאחר שנתמלא גוויות. על יד הקברות עבדו בקביעות בערך 450 איש, חפירת קבר אחד נמשכה שבוע תמים.

הדבר האיום ביותר בשבילי הייתה הפקודה להניח גוויות בגובה מטר מעל לקבר המלא ולכסותן בחול; דם שחור, סמיך היה נשפך מהקברות ומציף כמו ים את כל השטח. מוכרחים היינו לעבור מקצה אחד של הקבר אל קצהו השני, כדי להגיע לקבר אחר. רגלינו בוססו בדם אחינו, דרכנו על קברות מלאים גוויות, וזה היה דבר הרע והאיום ביותר...

שמר עלינו בזמן העבודה הרוצח שמידט, הכה, בעט. אם מישהו מאיתנו לא עבד, לדעתו, די מהר, היה מצוות על זה לשכב, היה מלקה אותו בשוט, היה מצווה על המוכה לספור את המלקות, ואם זה טעה, היה מלקה אותו במקום עשרים וחמש – חמישים. האיש שהולקה לא יכול היה בדרך כלל לשאת 50 מכות; הקרבן היה בקושי מגיע לצריף ולמחרת היה מוציא את נשמתו. המחזה הזה היה חוזר פעמים אחדות ביום.

בכל יום היו הורגים בירייה מ-30 עד 40 פועלים. הרופא היה מגיש רשימה של אנשים שנחלשו, או ה"אובר-צוגס-פיהרר", המשגיח העיקרי על האסירים, היה מגיש רשימה של "העבריינים", כך שבכל יום הושמדו 30, 40 אסירים. בשעה המיועדת לארוחת הצהריים היו מובילים אותם אל קבר ויורים בהם. בכל יום היו משלימים את הרשימה על ידי השארת אותו מספר אנשים מהמשלוחים, שהיו מגיעים כמה פעמים ביום. בלשכת האדמיניסטרציה ניהלו רק רשימה, של הפועלים הקודמים והחדשים, ועשו חשבון, שמספר האסירים יגיע תמיד ל-500. רשימה של מספר המשלוחים עם הקרבנות לא ניהלו.

ידענו, למשל, שיהודים בנו את המחנה והעמידו את מכונת המוות. אף אחד מקבוצה זו לא נשאר בחיים. היה זה נס, אם מישהו מהעובדים בבלז'ץ נשאר בחיים לאחר חמישה או שישה חודשים.

במכונה עבדו שני שוטרים, שודדים, תמיד אותם האנשים. כשנכנסתי למחנה מצאתי אותם עסוקים בעבודה זו וכשיצאתי מהמחנה נשארו באותו מקום. לפועלים היהודים לא היה שום מגע איתם, כן גם עם יתר השוטרים. כשהאנשים ממשלוח היו מבקשים טיפת מים, היו השוטרים יורים בפועלים היהודים בגלל הגשת מים.

מלבד חפירת הקברות, היה מתפקידם של פועלי המחנה להוציא את הגויות מהתאים, לזרוק אותן על ערימה גדולה ואחר כך לסחוב אותן אל הקברות. הקרקע היה של חול. גוויה אחת מוכרחים היו לסחוב שני פועלים. היו לנו רצועות עור עם אבזמים שהיינו שמים אותן על הידיים של הגווייה, הראש שלה היה נתקע לפעמים בחול, וכך היינו מושכים... גויות של ילדים קטנים ציוו עלינו לשים שתיים בבת אחת על הכתפיים וכך לשאת. כשהיינו סוחבים את הגויות, היינו מפסיקים את עבודת החפירה של קברות. כשהיינו חופרים את הקברות, ידענו שבתאים נחנקים אלפים מאחינו. כך מוכרחים היינו לעבוד מהבוקר השכם עד החשיכה. עם החשיכה היה נגמר יום העבודה שלנו, מפני ש"העבודה" הזאת הייתה נעשית רק לאור היום.

כבר בשעה שלוש וחצי בבוקר היה שוטר-המשמר, שהיה עובר על יד הצריף בלילה, דופק בדלת וצועק "Auf! Heraus!" (לקום! לצאת!). עוד לפני שיכולנו לקום, היה הרוצח שמידט מתפרץ ומגרש בשוט החוצה. היינו רצים החוצה עם נעל אחת ביד או יחפים. ברוב המקרים לא היינו פשוטים את בגדינו לפני השינה. היינו ש וכבים לישון אפילו בנעלים, מפני שבבוקר לא היינו מספיקים להתלבש.

שרר עוד חושך בבוקר, כשהיו מעירים אותנו. להאיר אסור אחרת שמידט היה מתרוצץ בצריף ומכה על ימין ועל שמאל. היינו אומללים ועייפים עד כלות הכוחות כמו בשעה ששכבנו לישון. כל אחד מאיתנו היה מקבל שמיכה דקה, יכולנו להתכסות בה או להציע את האצטבה. במחסן היו בוחרים בשבילינו סמרטוטים ישנים ומעוכים, אם מישהו נאנח, היה מקבל סטירה בפנים.

בערב היו מדליקים אור במשך חצי שעה. אחר כך היו מכבים את האור. ה"אובר-צוגס-פיהרר" היה מסתובב בצריף עם מגלב בידו ולא היה מרשה לשוחח. היינו מדברים עם השכנים בלחש.

העובדים במחנה היו על פי רוב אנשים, שנשותיהם, ילדיהם והוריהם, הוחנקו בגזים. רבים השיגו טלית ותפילין מהמחסן, ובשעה שהיו נועלים את הצריף למשך הלילה, היינו שומעים מהאצטבאות לחש התפילה. קדיש. היינו מתפללים לזכר הקרבנות. אחר כך הייתה משתררת דממה. לא התאוננו, היינו לגמרי מדוכאים. חמישה-עשר ה"צוגס-פיהררים" היו אולי באשליה, אנחנו לא.

התנועענו כולנו כאנשים נטולי רצון. היינו גוש אחד. אני זוכר קצת שמות, אבל מעט. לא היה ערך לדבר מי היה האיש ואיך נקרא. אני יודע, שהרופא היה איש צעיר, שחי לפני כן על יד פשמיסל, שמו היה יעקבוביץ. הכרתי גם סוחר אחד מקראקא, שמו שליסל, אותו ואת בנו; יהודי אחד מצ'כיה, שמו אלבוגן, שהייתה לו, נדמה לי, חנות של אופניים. את הטבח גולדשמידט, שהיה ידוע מהמסעדה בקארלסבאד "האחים האניקא". אף אחד לא התעניין בשני, החיים עברו עלינו, כשאנו עובדים באופן מכני.

בשעה 12 היינו מקבלים ארוחת צהריים. היינו ניגשים אל שני אשנבים, על יד האחד היינו מקבלים סיר, על יד השני חצי ליטר מרק עם גריסים, כלומר מים, לפעמים היו במרק תפוחי אדמה. לפני הארוחה, חייבים היינו לשיר שירים, כך גם בערב לפני שתיית הקפה. באותו זמן היו מגיעים מהתאים אנקות הנחנקים, התזמורת ניגנה ומול המטבח עמדה תלייה גבוהה...

6.

אנשי ה.ס.ס. חיו בבלז'ץ ובמקום ההריגה בלי נשים. אפילו בזמן משתה היו רק גברים. כך היה עד חודש אוקטובר. באוקטובר הגיע מזאמושץ משלוח של יהודיות מצ'כיה. במשלוח הזה היו כמה עשרות נשים, שבעליהן עבדו במחנה המוות. הוחלט להשאיר ממשלוח זה כמה עשרות נשים, ארבעים נועדו לעבודה במטבח, במכבסה או במתפרה. אסור היה להן להתראות עם בעליהן. הן קילפו במטבח תפוחי אדמה, רחצו סירים, נשאו מים. איננו יודע מה היה גורלן. בוודאי היה חלקן כמו של כל הכלואים במחנה.

נשים אלה היו כולן משכבת המשכילים. באו עם מטען. לאחדות הייתה קצת חמאה. הן נתנו מה שהיה להן. הן עזרו לאנשים, שעבדו במטבח או בקרבתו. הן היו בצריף קטן מיוחד, השגיחה עליהן "צוגס-פיהררין". בזמן העבודה הייתי רואה את הנשים האלה משוחחות ביניהן (הייתי מתקן במקום את התנורים והייתי מסתובב כל המחנה). לא היכו אותן כמו אותנו. עבודתן הייתה נגמרת לפנות ערב. הן היו מסתדרות בשורה ועומדות בתור לקבל מרק או קפה. כמו גם מאיתנו, לא לקחו מהן את בגדיהן ולא נתנו להן בגדי פסים. לא היה כדאי להנהיג לזמן כה קצר תלבושת אחידה. שלחו אותן ישר מהקרונות, בבגדיהן ובלי שגילחו את ראשיהן לבתי המלאכה ולמטבח. מבעד לחלונות המטבח הסתכלו יום-יום במשלוחי המוות שהגיעו למחנה...

7.

רצח המוני מילא את חלל המחנה יום-יום. היה זה יום רגיל של פחד מוות המוני ורצח המוני. אולם מלבד זאת היו מקרים בודדים של התעללות אישית. עבר עלי וראיתי גם את זה. בבלז'ץ לא היו אף פעם "אפלים" (מיפקדים). לא היה צורך בהן. המחזות האיומים התקיימו בלא הודעה מראש לכולם.

ברצוני לספר על משלוח מזאמושץ. היה זה קרוב ליום ה-15 בנובמבר. היה כבר קר, שלג ובוץ כיסו את הארץ. בסופה כזאת הגיע משלוח מזאמושץ, אחד מיני רבים. במשלוח הזה היו כל חברי מועצת הזקנים (יודענראט). כשכולם כבר עמדו עירומים, לפי הסדר הרגיל, הובילו את הגברים לתאים ואת הנשים לצריף לגילוח השערות. על חברי מועצת הזקנים ציוו להישאר בחצר. השוטרים הובילו את המשלוח להשמדה, וכל הפמליה של אנשי ה.ס.ס. נתאספו מסביב ליושב ראש מועצת הזקנים. אינני יודע מה היה שמו, ראיתי בן אדם בגיל העמידה, חיזור כמו מת ושקט לגמרי.

אנשי ה.ס.ס. ציוו על המנגנים **שבתזמורת** לעבור לחצר ולחכות להוראות – התזמורת, שהשתתפו בה שישה מנגנים, הייתה מנגנת בדרך כלל בשטח שבין תא הגזים ובין הקברות. היא הייתה מנגנת בלי הפסק בכלי נגינה, שנשדדו מהקרבות. עבדתי אז כטייח בקרבת מקום וראיתי את כולם. אנשי ה.ס.ס. ציוו על המנגנים לנגן את המנגינה "ea geht alles voruber, ea gelit alles vorbei kommt eiu Reiter gefahren, bricht diet". ניגנו בכינור, בחצוצרה ובאקורדיון. הנגינה נמשכה זמן מה.

אחר כך העמידו את יושב ראש מועצת הזקנים בזאמושץ על יד הקיר והיכו אותו עד זוב דם בושטים, שבקצותיהם הייתה עופרת, בעיקר בראש ובפנים. היכו: אירמאן, איש ה.ס.ס. השמן שווארץ, שמידט וכמה שוטרים. על הקורבן הזה ציוו לרקוד ולקפוץ תוך הכאות ובלוויית המוסיקה. אחרי כמה שעות הביאו לו פרוסת לחם והכריחו אותו על ידי מכות לאכול. הוא עמד, מכוסה דם, אדיש, רציני, לא שמעתי אף נאקה. עינויי האיש הזה נמשכו שבע שעות. אנשי ה.ס.ס. עמדו וצחקו: "זהו איש חשוב יותר, נשיא מועצת היהודים" – קראו בקול ובבריונות. רק בשעה שש בערב, הוביל אותו שמידט אל קבר, ירה בראשו ודחפו ברגלו אל ערימת הגוויות, שנחנקו בגזים.

היו גם מקרים מיוחדים אחרים. זמן קצר לאחר בואי לבלז'ץ, בחרו ממשלוח אחד, אינני יודע מאיזו עיר (לא תמיד ידענו מאין בא המשלוח), בין השאר גם נער צעיר אחד. הוא היה סמל הבריאות, הכוח והעלומים. הפליא אותנו ברוחו השקטה. הסתכל סביב ושאל כמעט בעליזות: - האם מישהו נמלט מפה? זה הספיק – מישהו מהגרמנים שמע את הצעיר הזה, כמעט ילד, עינו עד שהוציא את נשמתו. פשטו את בגדיו, תלוהו על התלייה כשראשו למטה; הוא היה תלוי שלוש שעות. הוא היה חסון והמשיך לחיות. הורידו אותו, שמוהו על החול ותחבו לו במקלות חול לתוך הגרון. הוציא את נשמתו.

לפעמים היו מגיעים משלוחים גדולים מהרגיל. יש שבמקום 50 היו באים 60 קרונות ומעלה. זמן לא רב לפני בריחתי, בחודש נובמבר, מוכרחים היו להשאיר ממשלוח גדול כזה מאה איש, שהיו כבר ערומים, לעבודה בקבורת הגוויות, מפני שאנשי הגסטאפו עשו חשבון, שהפועלים הקבועים שבמחנה לא יספיקו במשך זמן קצר כל כך לשים בקברות את כל הגוויות הרבות שהוחנקו. השאירו רק נערים צעירים. במשך כל היום סחבו את הגוויות לקברות, זרזו אותם בשוטים לעבוד, לא נתנו להם אף טיפת מים, ערומים היו בשלג ובקור – בערב הוביל אותם הרוצח שמידט לקבר וירה בהם מאקדחו. בשביל למעלה מעשרה חסרו כדורים. הוא הרג אותם איפוא בקצה השני של האקדח, אחד אחרי השני, עד האחרון. שמעתי אנקות, ראיתי רק איך שהשתדלו להיות הראשונים בתור למוות, שיירי החיים והעלומים חסרי הישע האלה.

8.

המחנה היה כולו תחת שמירה של שוטרים מזוינים ולמעלה מעשרה אנשי ס.ס., אולם פעילים היו לא רבים. אחדים התבלטו על כל צעד ושעל באכזריותם המיוחדת. חיות ממש. אחרים רצחו "בדם קר" ואילו אחרים נהנו מהרצח שהם רצחו; פניהם הצטחקו. ראיתי אותם מאושרים בשעה שהסתכלו באנשים הערומים והדקורים בכידונים, שהובלו לתאים.

בעונג הביטו על צללי האדם המיואשים, בעיקר של אנשים צעירים. ראינו, שבבית הקטן היפה ביותר אשר על יד תחנת בלז'ץ, גר המפקד הראשי של המחנה. היה זה אוברשטורמפיהרר, שאת שם משפחתו אינני זוכר, אם כי אני משתדל להעלות בזיכרוני את שמו, השם היה קצר. הוא היה בא למחנה לעיתים קרובות, היה מופיע בקשר לאיזה מקרה. היה זה רוצח בעל קומה גבוהה, רחב כתפיים בן ארבעים ומעלה, בעל הבעת פנים פשוטה – כזה הוא בוודאי מראהו של רוצח מלידה. בהמה בצורת אדם.

פעם נתקלקלה המכונה, שגרמה למוות. הודיעו לו על כך, הוא בא רכוב על סוס, ציווה לתקן את המכונה ולא הירשה להוציא את האנשים מתאי החנק; - ייחנקו ויגוועו במשך עוד כמה שעות. רגליו נתכופפו מרוב כעס, צעק ורעד כולו. אם כי היה מופיע לעיתים רחוקות, הפיל פחד על אנשי הס.ס., גר לבדו, עם שוטר שמש, ששרת אותו. השוטר היה מוסר לו יום-יום את הדינים והחשבונות. למפקד הראשי ולרבים מאנשי הגסטאפו לא היה קשר קבוע למחנה. הייתה להם מסעדה משלהם עם טבח, שהובא מגרמניה ושבישל בשביל כל הגרמנים. אף פעם לא בא אליהם מישהו מבני משפחתם ואף פעם לא גר מישהו מהם עם אישה. גידלו אווזים וברווזים לרוב. אנשים סיפרו, שבאביב שלחו להם סלים מלאים בדובדבנים. ארגזים עם יינות ויי"ש היו מביאים יום-יום.

תיקנתי שם תנור. היו שם שתי יהודיות צעירות, שעבדו בניקוי של אווזים שחוטים מנוצות, הן זרקו לי בצל וסלק אחד. ראיתי שם גם נערה כפרית, שעבדה שם, מלבדן עבדו שם רק שוטרים-שמשים.

בכל יום ראשון בשבוע היו מביאים את התזמורת ומסדרים משתה. היו מתאספים שם רק אנשי הגסטאפו, זללו וסבאו. שיירים מהמזונות היו זורקים למנגנים. כשהיה מופיע במחנה לרגעים מספר המפקד, ראיתי את אנשי הגסטאפו והשוטרים רועדים מפחד.

מלבדו פקדו על אנשי הגסטאפו, השגיחו וניהלו את כל בית הרצח – ארבעה רוצחים אחרים. קשה לתאר רוצחים גדולים יותר. אחד מהם, פריץ אירמאן, בן שלושים בערך, שטאב-שאר-פיהרר, מנהל האספקה של המחנה, היה מומחה לרצח ילדים וזקנים בירייה. עשה את המעשים האכזריים ביותר בשקט כאילו היה מאבן. היה שותק ומתנהג בסודיות. בכל יום היה נואם לפני הקורבנות, שהם הולכים לבית מרחץ ולעבודה. פושע בהכרה שלמה.

ה"אובר-שאר-פיהרר" ריינהולד פייכס Faix היה עושה את מעשי האכזריות שלו באופן אחר. מוצאו היה מגאבלונץ על נהר ניסא, היה נשוי, אב לשני ילדים. אופן דיבורו היה כמו של אדם משכיל. מיהר בדיבורו. אם מישהו לא הבין את דבריו מייד, היה מכה את זה, והיה מרים צעקות עד השמיים כמו משוגע.

פעם ציווה לסייד את המטבח, עבד בזה דוקטור לכימיה, יהודי אחד. הסייד עמד למעלה בקצה הסולם, ליד התקרה, פייכס ציווה עליו לעלות ולרדת כל רגע, היכה אותו בשוט בפנים עד שנשפך מהן דם ונעשו תפוחות. כך עשה את עבודתו. פייכס עשה רושם של בלתי שפוי בדעתו. ניגן בכינור. היה מצווה על התזמורת לנגן בלי הרף את המנגינה "Goralu czy ci nie zal?", היה מצווה על אנשים לשיר, לרקוד, היה המתעלל בהם להנאתו והיה מכה אותם. היה מטורפת.

אינני יודע איזה מהם היה אכזרי ואיום יותר, האם פייכס או הרוצח השמן, הגוף והשחור שווארץ (מוצאו היה מפנים גרמניה). הוא היה מבקר את השוטרים. הם היו די אכזריים כלפינו ואם הם מכים די חזק. השגיח עלינו בזמן חפירת הקברות, כלומר לא נתן אף רגע מנוחה. בנהימה, במגלב היה מגרש מהקבר ומזרז ללכת אל התאים, במקום שערימות של גוויות חיכו לדרכן לקברות העמוקים. שם היה אוסף אותנו ורץ שוב אל הקברות. בקצה הקברות חיכו ובמבט, המביע טירוף הדעת, הסתכלו בעומק – ילדים, זקנים, חולים. חיכו למוות. היו מרשים להם להביט כמה שהם רוצים על הגוויות והם ולנשום את ריחות הריקבון, וכעבור רגע היה אירמאן צמא-הדם מסלק אותם ביריות. שווארץ היה מכה את כולם בלי הפסק. אסור היה לכסות את הפנים בפני מכות - Hande ab! (הורד ידיים) – היה צורח ונהנה הנאה מרובה.

עוד יותר נהנה מתפקידו האכזרי ה"פולקסדויטשה" הצעיר הני שמידט, כנראה לטבי. דיבר גרמנית באופן מוזר, במקום ס אמר ט (לא was אלא wat). עם השוטרים דיבר רוסית. לא רצה לעזוב את המחנה אף ליום אחד. גמיש, זריז, רזה, עם פה של שודד, תמיד שיכור, התרוצץ משעה ארבע בבוקר עד הערב בכל המחנה, היכה, הסתכל בכוונה בעינויי הקרבנות ונהנה ממראה זה – "זהו הרוצח הרע ביותר" – היו מתלחשים ביניהם האסירים, ומייד היו עונים בעצמם: "כולם הם הגרועים ביותר". במקום שהיו מענים את האנשים ביותר, שם היה מופיע הראשון. היה תמיד נוכח בזמן הכנסת הקרבנות האומללים לתאים, היה מקשיב לצעקות החודרות, הפולחות את האוויר, שהיו מגיעות מהתאים האיומים בזמן החנקת הנשים – הוא היה "הרוח החיה" של המחנה, המושחת ביותר, חיית טרף, צמא לדם. בעונג הסתכל בפנים העייפות עד קצה הגבול והקודרות של החוזרים לפנות ערב לצריף. את כל אחד מוכרח היה לכבד במכה בשוט בראש. כשהיה מישהו מאיתנו מתחמק, היה רודף אחריו ומכה אותו. אנשי הגסטאפו האלה וגם אחרים, שלא התבלטו – הם היו איזה מין חיות משונות. אף אחד מהם לא היה אנושי אף רגע.

מהשעה שבע בבוקר עד חשיכה היו מכים את האנשים בכל מיני אופנים. עם חשיכה היו חוזרים לבתים הקטנים אשר על יד התחנה. השוטרים עמדו בלילות על המשמר על יד מכונות ירייה. ביום היו אנשי הגסטאפו יוצאים לקבל בחגיגות את משלוחי המוות.

החג הגדול ביותר לרוצחים היה ביקורו של הימלר. היה זה במחצית החודש אוקטובר. מהבוקר ראינו שאנשי הגסטאפו הרוצחים עובדים באופן מעולף חשאיות. באותו יום נמשך כל התהליך של רצח אלפי אנשים פחות זמן. הכל נעשה מהר מאוד. אירמאן הודיע: "Es kommt eine höhere Person. muB Ordnung sein" (עומדת לבוא אישיות רמת-מעלה, צריך להיות סדר). לא אמרו מי עומד לבוא, אולם כולם ידעו, כי השוטרים התלחשו ביניהם על כך.

קרוב לשעה שלוש אחרי הצהריים, בא הימלר ביחד עם הגנרל מאיור קאטצמאן, הרוצח הראשי של לבוב והמחוז, עם שלישי ועשרה אנשי גסטאפו. אירמאן ואחרים ליוו אותם

והראו לאורחים את התאים, שבאותו זמן נפלו מהם הגוויות והעובדים עסקו בהוצאתו למקום, שבו הלכה ונצברה ערימה אימה של גוויות צעירות וגוויות קטנות לגמרי, גוויות של ילדים. האסירים סחבו את הגוויות. הימלר הסתכל, הסתכל חצי שעה ונסע. ראיתי את אנשי הגסטאפו שמחים, הם היו במצב רוח מרומם, הם היו מרוצים מאוד וצחקו. שמעתי אותם משוחחים על מפרעות.

9.

אינני יכול להגדיר באיזה מצב רוח חיינו, אנחנו, האסירים שנידונו למוות, ומה הרגשנו בשמענו את הזעקות האיומות של האנשים הנחנקים יום-יום ואת קריאות הילדים. שלוש פעמים ביום ראינו אלפי אנשים, שהיו קרובים לטירוף הדעת. גם אנחנו היינו קרובים לשיגעון. עבר עלינו יום אחרי יום, איננו יודעים בעצמנו איך. לא חיינו אף רגע באשליה. גווענו בכל יום קצת, ביחד עם כל המשלוחים של אנשים, שהיה להם עוד רגע העינוי של אשליה. אדירים ומיואשים, לא הרגשנו אפילו רעב או קור. כל אחד חיכה לתורו, ידע שיאבד ויתענה עינויים, שהם למעלה מכוח אנוש. רק בשעה שהיינו שומעים את קריאות הילדים: אמא'לי, הן הייתי ילד טוב! חושך! חושך! – היה לבנו נקרע לגזרים. ואחרי כן היינו שוב חדלים להרגיש.

הבריחה מהמחנה

בסוף חודש נובמבר הלכו ונסתיימו כבר ארבעה חודשים לשהותי במקום ההריגה בלז'ץ. הרוצח אירמאן הודיע לי בבוקר אחד, שלמחנה דרוש פח, הרבה פח. הייתי אז תפוח ומכוסה חבורות, המוגלה זבה מהפצעים. איש הגסטאפו שמידט היכה אותי במקל בפנים משני צדדיהן. בצחוק של לעג הודיע לי אירמאן, שאסע בלוויית משמר ללבוב להביא פח: "sollst nicht durchgehen!" (אל תברח!).

נסעתי באוטו בלוויית ארבעה אנשי גסטאפו ושוטר. בלבוב נשארתי באוטו, לאחר יום עבודה בהטענת פח, תחת משמר של רוצח אחד. השאר הלכו לבלות את הזמן. ישבתי במשך שעות אחדות ללא עניין וללא תנועה. ראיתי במקרה, שהשומר שלי נרדם והוא נוחר. בתנועה ספונטאנית, בלי שחשבתי על זה אף רגע, גלשתי מהאוטו; הרוצח ישן. עליתי על המדרכה, עשיתי את עצמי רגע כאילו אני מחטט איזה דבר על יד הפח, לאט לאט יצאתי, ברחוב הלגינים הייתה תנועה מרובה. כיסיתי את פניי יותר בכובעי, הרחובות הייתה האפלה. אף אחד לא ראה אותי. זכרתי איפה גרה פולניה, בעלת הבית שלי, הלכתי אליה. הסתירה אותי. במשך עשרים חודש ריפאתי את הפצעים שעל כל גופי. לא רק פצעים. מחזות מהבלהות שעברו עלי, הדריכו את מנוחתי. בחלום ובהקיץ שמעתי את אנקות הקרבנות המעונים; גם את קריאות הילדים; גם את טרטור המנוע. לא יכולתי לקרוע מדמיוני את הבעת הפנים האיומה של כל אחד מאנשי הגסטאפו הרוצחים. כך נשארתי עד הרגע של השחרור.

כשהצבא האדום גירש את הרוצחים הגרמנים מלבוב ויכולתי לצאת החוצה בעולם הרחב, להביט סביבי בלי פחד, לנשום לרווחה אוויר צח וזו הפעם הראשונה מזמן השבי הגרמני, לחשוב על דבר מה ולהרגיש הרגשות – נתעורר בי רצון חזק לראות את המקום, שבו הוחנקו שניים וחצי מיליון בני אדם, שרצו מאוד לחיות, לחיות.

כעבור זמן קצר נסעתי. שוחחתי עם אנשים, שגרו בסביבה. סיפרו לי, שבשנת 1943 היו המשלוחים פוחתים והולכים, מרכז ההשמדה של היהודים הועבר לתאי הגזים באושווינצ'ים. בשנת 1944 חפרו ופתחו את השוחות, שפכו על הגוויות בנזין והעלו אותן באש. עשן שחור, כבד היה נישא כמה עשרות קילומטרים מסביב למדורות הענקיות. הרוח הייתה נושא במשך זמן רב את הסירחון למרחקים. במשך ימים ולילות ארוכים, במשך שבועות ארוכים.

ואחר כך – מספרים האנשים, שגרו בסביבה – טחנו את העצמות והרוח הייתה מפזרת את האבק על פני השדות והיערות. את המכונה לטחינת עצמות האנשים הקים האסיר של המחנה ברחוב יאנובסקה שפילקע [בלבוב], שהובא לשם זה לבלז'ץ. הוא סיפר לי, שמצא שם כבר רק ערימות של עצמות, כל הבניינים נעלמו. הוא הצליח אחר כך לברוח ולהינצל. הוא חי עכשיו בהונגריה. הוא מסר לי ידיעות על כך לאחר שחזר לבוב על ידי הצבא האדום.

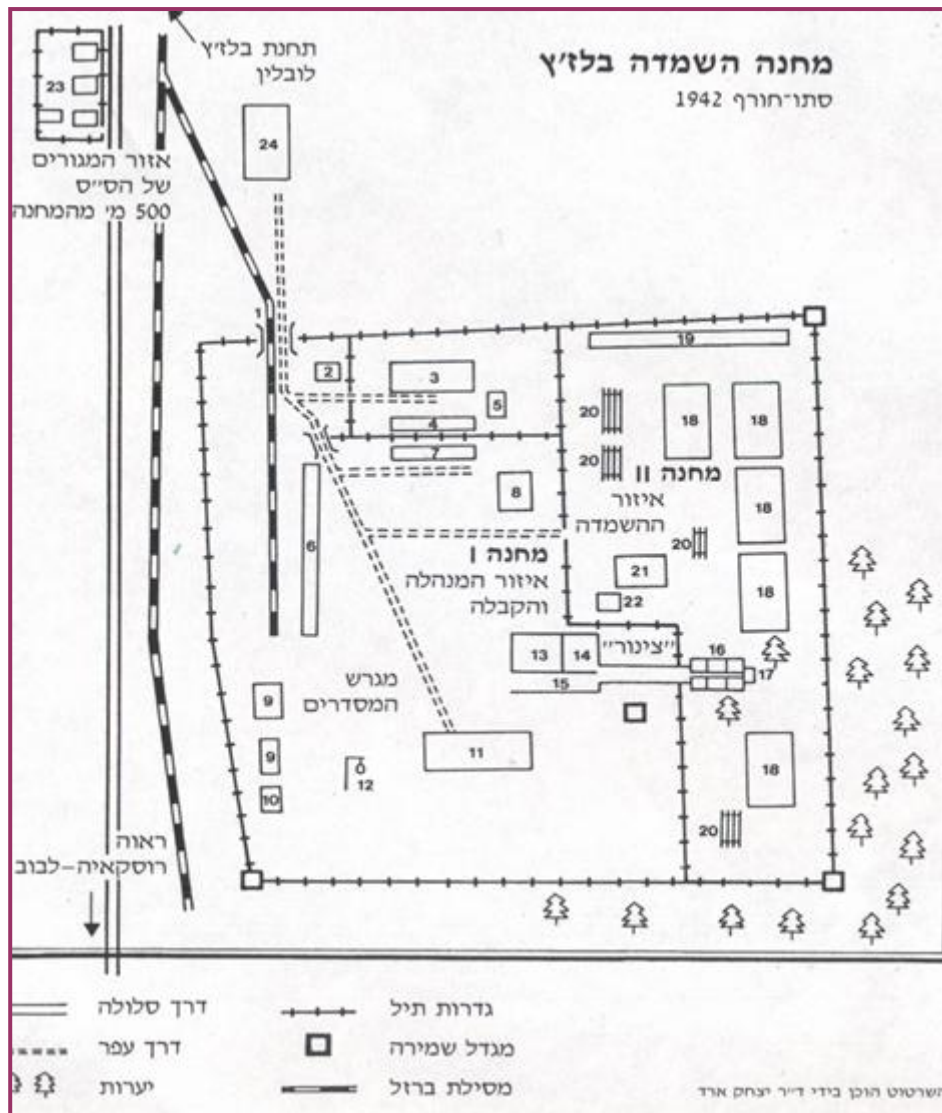
כשנגמר ייצור "הזבל הכימי" מעצמות של מיליונים אנשים, כיסו בעפר את הקברות החפורים. יישרו היטב ובשקידה את שטח האדמה הרוויה דם. החיה הטורפת הגרמנית כיסתה את קבר המיליונים היהודים בגיא ההריגה בבלז'ץ בירק עסיסי.

נפרדתי מהאנשים, שמסרו לי את הידיעות, והלכתי לי בדרך, שהייתה ידועה לי כ"מסילה הצדדית". המסילה לא הייתה כבר קיימת. השדה הוליך אותי עד ליער אורנים חי, נותן ריחות. שררה שם דומיה. בתוך היער נמצא שדה-יער גדול, בהיר. [4]

יהודים מגורשים בעגלות מסביבות לובלין למחנה ההשמדה בלז'ץ [ארכיון לוחמי הגטאות]

מפת מחנה ההשמדה בלז'ץ. המפה שורטטה ע"י ד"ר יצחק ארד [5]

מחנה 1 – איזור המינהלה והקבלה

1. שער הכניסה. 2. חדר המשמר. 3. מגורי האוקראינים.
4. מספרה, מרפאה של אנשי ס"ס והאוקראינים. 5. מטבח וחדר אוכל של האוקראינים.
6. רציף הרכבת. 7. סכנת רכב. 8. מתפרה וסנדלרייה עבור אנשי ס"ס והאוקראינים.
9. מגורי האסירים היהודים. 10. מטבח ומכבסה של האסירים היהודים. 11. מחסן חפצי הנרצחים.
12. עמוד התלייה. 13. רציף ההתפשטות. 14. חדר בו גזרו את שערות הנשים.
15. חדר עם גדר שהוביל ל"צינור".

מחנה 2 – איזור ההשמדה

16. תאי גזים. 17. מנוע שיצר את הגז. 18. בורות קבורה.
19. תעלה אנטי-טנקית ששימשה כבור קבורה. 20. מוקדים לשריפת הגוויות.
21. מגורי האסירים היהודים. 22. מטבח עבור האסירים היהודים.

מחנה למחנה

23. המגורים והמשרדים של אנשי הס"ס. 24. מחסן לחפצים של הנרצחים – מקודם סכנת הקטרים.

דו"ח-עדות של יאן קארסקי

שליח הממשלה הפולנית בלונדון שהיה בפולין וביקר במחתרת
במחנה ההשמדה בלז'ץ

יאן קארסקי, שליח של הממשלה הפולנית בלונדון, שעשה בפולין במשך שנה,
מאוקטובר 1941 עד אוקטובר 1942, ופעל שם במחתרת.
ביקר בגטו וארשה ובבלז'ץ. לאחר שחזר לחו"ל מסר דו"ח לשמואל זיגלבוים
וסיפר מה שראה בעיניו. מובא כאן קטע של הדו"ח, הנוגע למחנה בלז'ץ.
הדו"ח התפרסם בירחון "אוגזער צייט", ניו-יורק, מרס 1948.

... בגטו וארשה הייתי באוגוסט 1942, ואילו בבלז'ץ – אחד המקומות, שבו הוצאו לפועל
רציחות המוניות אימות – הייתי בספטמבר. אינני מסוגל לספר את כל מה שראיתי. אין
זה בכוח אנוש להביע.

.. ראיתי בווארשה איך "ששולחים את המשלוחים וראיתי אחר כך על יד בלז'ץ מה נעשה
במשלוח. בווארשה מביאים את היהודים מאחורי העיר, אל פסי הרכבת, במקום שמחכה
כבר רכבת שלמה עם קרונות להובלת בקר. בדרך אין פוסקים מלירות באנשים
באמתלאות שונות. את המפגרים הורגים בירייה. כל הדרך זרועה הרוגים בירייה.
כשמגיעים כבר לכיכר ההטענה, שודדים את כל מה שנשאר למגורשים (באופן רשמי
הורשה לכל אחד מהם לקחת מטען שמשקלו אינו עולה על 15 קילוגרם וצויין שיש לקחת
את כל חפצי-הערך שיש לו למגורש). אחר כך מצווים על המגורשים להיכנס לקרונות-
הבקר, מאה איש בכל קרון.

מתחילה הפרשה הראשונה של הנסיעה, הנמשכת משלושה עד שמונה ימים. במשך כל
הזמן אין פותחים את הקרונות. חלק ניכר אינו נשאר בחיים עוד לפני שמגיעים למחנה-
המעבר, הנמצא כחמישים קילומטר מאחורי בלז'ץ. בכל זאת נראה החלק הראשון של
הנסיעה כנוח מאוד בהשוואה למה שמתרחש אחר כך.

אני הייתי במחנה-המעבר מאחורי בלז'ץ, כשאני מתחפש במדי שוטר. זהו צריך פתוח,
המכוסה רק באמצע בגג. באותו רגע נמצאו שם כ-5,000 איש. כל מספר שעות מגיעים
משלוחים חדשים ומובילים משם את המשלוחים הקודמים – לדרכם האחרונה.
קשה לתאר את הרושם, שעושה ההמון הזה: לאנשים אלה אין כבר צורת בן-אדם.
שלדים, עיניים נוצצות כמו של מטורף ודועכות, מלאות ייאוש. עירומים, מעוצבנים, בלי
הפסק בתנועה.

הנה שוכב ילד ערום והוא רועד וגוסס. אף איש אינו שם לב אליו. יושב בין ההמון איש
לגמרי ערום – מישהו שדד ממנו כנראה את כל בגדיו – אף איש אינו מביט עליו, אין הוא
עושה רושם כלשהו על אף אחד.

אנשי המשמר שמסביב אינם פוסקים מלירות. גוויות מתים מתגוללות בכל מקום, אנשים
דורכים עליהן בהליכתם הקונבולסיבית, כאילו לא הרגישו בהן. כל כמה רגעים באים
אנשי המשמר ומצווים על כמה יהודים להוציא את הגופות ולזרוק אותן מאחורי הגדר.
היהודים האלה עושים את זאת בלי התרגשות, בלי הבעיה, כאילו אינם יודעים מה הם
עושים. אין זה כבר המון אנשים רגיל – זוהי גסיסה גדולה של המון בן 5,000 המתפתל
בקונבולסיה האחרונה.

במחנה זה מחזיקים את האנשים לפעמים במשך ימים אחדים. כשניגשים לגרשם הלאה, אין כבר מזמן לאף אחד פרוסת לחם, כדי לשבור את הרעב. אין נותנים להם כמובן שום מזון והם אוכלים רק מה שהספיקו לקחת איתם.

מתחילה הפרשה האימה השנייה: במכות במקלות וביריות מאקדחים מתחילים לפתע פתאום לגרש את ההמון אל פסי הרכבת, הנמצאים במרחק כמה עשרות מטרים משם. הכל מחושב כאן ומוכן, כדי לענות עד כמה שאפשר יותר את האנשים: מהמחנה ועד פסי-הרכבת סידרו מעבר צר על ידי גדרות רעועות. מאחורי הגדרות עומדים לאורך כל הדרך משמרות מזויינים. מאחור מאיצים בהמון להתקדם, דופקים בשוטים ויורים בו.

מגרשים אותו באופן כזה, כדי שתקום בקרבו בהלה גדולה. אולם באותו זמן דורשים ממנו, שיהיה "סדר" ושאף אחד לא יגע בגדרות. בעד נגיעה בגדר יורים מהצדדים. היריות, הדם והאנחות של הנפגעים, המתים, הנופלים תחת הרגליים, מגדילים עוד יותר את הבהלה – ויש אמתלא לירות. מאות נופלים באופן כזה בשטח של כמה עשרות מטרים. אולם אלה הם המאושרים יותר, כי לנותרים צפוי מוות איום יותר: המעבר הצר מוביל לשער הפתוח של קרון-בקר. אלה הם הקרונות המיועדים ל-"40 איש או 8 סוסים". מדדנו במיוחד וקבענו, שאם יכניסו לקרון כזה אנשים ערומים, שיעמדו בו צפופים מאוד, יכול הוא להכיל 90 איש, אבל הגרמנים מכניסים לכל קרון 140 איש.

משני צדדי השער עומדים אנשים עם אקדחים ושוטים. מגרשים את האנשים בבהלה ומהירות כזאת, שהשלדים המעונים נאלצים לעשות בכוחותיהם האחרונות קפיצות כמו המרקדים על חבל. בא הרגע, שבו הקרון מלא עד אפס מקום. אולם ממשיכים להאיץ: "להיכנס, להיכנס" – האנשים מתחילים לטפס ולעלות על ראשי אלה הנמצאים כבר בקרון וכך נכנסים עוד 50 איש. אז סוגרים את הקרון, הרכבת זזה ולפתח בא קרון אחר.

רכבת ארוכה כזאת שנדחקה אליה כמה אלפי איש, מובילים למסילה צדדית ומשאירים אותה שם לשנים-שמונה ימים. במשך כל הזמן הזה אין פותחים את הקרונות. האנשים נמקים ומתים בעינויים קשים. הם עושים את צרכיהם מעל לראשי אנשים אחרים. קרונות רבים מסויידיים בסיד. מהרטיבות, הבאה מהשתנת המגורשים, מתחיל הסיד לצרוב את הרגליים הערומות של העומדים בקרון וכך נגרמים למגורשים ייסורים נוספים.

מכיוון שאין די קרונות, כדי להשמיד את כולם באופן כזה, שאינו כרוך בשום הוצאה, מובילים את רובו של ההמון לבלז'יץ, במקום שמרעילים אותם בגזים וממיתים אותם בזרם של חשמל. מסביב לבלז'יץ שורפים את הגופות. על פני שטח של 50 קילומטר מסביב לבלז'יץ בוערות מדורות עצומות יומם ולילה. [6]

עדותו של אדולף פולקמאן התחפש כנוצרי והגיע לבלז'ץ

עדות

העד אדולף פולקמאן גר בלבוב, התחפש כנוצרי וצורף לארגון טודט.
נשלח באוגוסט 1948 יחד עם פועלים אחרים לעבודה לנורבגיה
והצליח להימלט לשבדיה.

העדות נרשמה על ידי הסופר השבדי סטיפאן שנידח ונתפרסמה בספרו:
Dan siste fran Polen שטוקהולם 1944 (הופיע גם תרגום אנגלי).
כאן ניתן קטע בתרגום משבדית.

מכל חלקי גליציה ומפולניה כולה, ואפילו מהבלקנים ומארצות אירופה המערבית הגיעו לבלז'ץ יום-יום רכבות מלאות יהודים. הרכבות עברו דרך הגטו בלבוב, ואנחנו ראינו אותן ושמענו תמיד את הצעקות המיואשות של האנשים שהובלו למוות. המשלוחים בכיוון לבלז'ץ החלו באביב 1942. אז טרם ידענו מה יקרה עם האנשים המועברים, חשבנו כי מעבירים אותם ממקום למקום. לא יכולנו להאמין, לא רצינו להאמין, כי כל אלה אשר נכנסו לרכבת המובילה צפונה, נשלחו למוות. רק לאחר השחיטות האיומות בחודשי מרס, יוני ואוגוסט 1942 נוכחנו, כי המשלוחים הללו פירושים מוות וכליון.

אחרי סטלינגרד, בראשית שנת 1943, היה נהוג, כי כל אלה, אשר נאסרו במחנה ברחוב יאנובסקה (בלבוב), או במחנה ריכוז אחר, היו נאלצים להסיר את כל המלבושים מעל גופם. עירומים לגמרי העבירו אותם ברכבת לבלז'ץ. אפילו מטפחת-אף היה אסור להם לקחת אתם. גורלם היה לקבל את גזר-דין המוות מידי הגסטאפו עירומים כמו ביום היוולדם.

היהודים הושלכו לקרונות-משא מ-100 עד 150 בקרון, אשר ברגיל היה יכול להכיל מ-40 עד 50 איש. אנשי ה.ס.ס. דחפו בקתי-רוביהם את האנשים העירומים הללו לתוך הקרונות. בצורה כזו מתו מייד הרבה מהמגורשים, אבל גופות המתים היו נשארות בתוך הקרונות ביחד עם הנוסעים, שנשארו בחיים. הרבה יהודים נטרפה עליהם דעתם, בראותם תמונות אלה. אולם להם, המטורפים, היה יותר קל מאשר לאלה שניסו מתוך הכרה מלאה להימלט מהקרונות.

מספר אנשי ה.ס.ס. ליווה את רכבת-היהודים. הם ישבו בקרון מיוחד. אם אלה לא יצאו מדעתם למראה האנשים העירומים, שצעקו, צווחו ובכו, הרי זה רק מוכיח, כי אבד לאלה מכבר כל רגש אנושי.

כמה אנשים נועזים ניסו לקפוץ מתוך הקרונות. אנשי ה.ס.ס. ירו אחרי האומללים. כל קו-הרכבת מלבוב ועד בלז'ץ, בערך 80 קילומטר, היה במשך כמה חודשים זרוע משני צדדיו יהודים שנהרגו בירייה. ברוב המקרים לא היה צורך לירות ביהודים, מפני שהם נהרגו בקפיצתם. לעיתים נתנו אנשי ה.ס.ס. בעצמם ליהודים לקפוץ ולנסות לברוח כשהם עירומים. אנשי ה.ס.ס. צהלו למראה היהודי העירום, המאמץ את שארית כוחותיו לברוח הלאה. אנשי ה.ס.ס. היו מתערבים ביניהם, אם יוכל היהודי הבורח להתרחק מהם עד כדי

כך שהכדור לא יפגע בו. משום כך נתנו לו לרוץ. לא מחמלה, אלא משום שליהודי עירום
כזה צפויים היו עינויים גדולים ואיומים יותר מאשר לבוא לבלז'ץ.

אנשי ה-ס.ס. ידעו, כי אף יהודי לא יוכל להתחמק מהצפוי לו. אם גם הציל את עצמו באותו
יום מתוך הרכבת של בלז'ץ, ישלחו אותו למחנת ברכבת שנייה. וצדקו אנשי ה-ס.ס. בזה.
מה היה יכול יהודי עירום לעשות בארץ זו, בתוך אוכלוסייה מדוכאה ועויינת? רק בידי
אלפים ספורים עלה להימלט בדרך זו, ומהם אולי עשרה הצליחו להישאר בחיים, וגם על
גורלם של אלה לא ידוע כיום.

יהודים אלה שקפצו ולא נהרגו מקפיצתם, ואחר כך הצליחו להימלט מכדורי ה-ס.ס.,
המוצא היחיד בשבילם היה לשוב לתוך הגטו. מחוץ לזה לא היה להם תחת השמש מקום
בטוח אף יום אחד. הגטו היה המקלט היחיד, שבו היה קיים ביטחון יחסי, ששם היו להם
ידידים ומכרים, וששם היו יכולים לקוות למעט אוכל ולכיסוי למערומיהם.

אני בעצמי שוחחתי עם שני אנשים, אשר ברחו מהרכבת שהובילה לבלז'ץ. בשעה
מאוחרת בלילה יצאתי לפגוש חבר בעבודה בעניין חשוב. היציאה לרחוב בשעה זו הייתה
אסורה. אולם מכיוון שמשמרות ה-ס.ס. הסתובבו בחוצות רק בקבוצות של 2-3, ונעליהם
הכבדות השמיעו את התקרבותם, אפשר היה לעבור את הרחוב בלילה עוד יותר קל,
במובן מסויים, מאשר לאור היום. אז נתקלתי באיש, אשר לא היה לעורו אלא סמרטוט
מלוכלך. זה היה בחודש פברואר בליל קר מאוד. האיש רעד מקור ואימה. הוא רצה
להתקרב לבית, אשר ממולי, ששם גרה אחותו. על שאלותיי ענה במילים קצרות, כי נאסר
לפני ימים אחדים, הועבר למחנה ברחוב יאנובסקה ומשם הוכנס למשלוח לבלז'ץ.

בקרב התחנה ז'ולקוב, במחצית הדרך בין לבוב ובלז'ץ, קפץ מתוך הרכבת. שומרי
ה-ס.ס. ירו אחריו, אבל לא פגעו בו. הוא התחמק בחשכת הלילה. כל הלילה הלך עירום
בקור האיום. בגל אשפה חיטט ומצא את הסמרטוט הזה, שבו התכסה. למחרת התחבא
בחפירת אדמה, במקום מרוחק מכל ישוב. בלילה הבא המשיך ללכת בכיוון לבוב. סוף
סוף הצליח להתקרב לגטו ולעבור דרך גדרות הקרשים שמסביב לגטו. עכשיו הוא
מאשר להיכנס לבית אחותו.

עזרתי לו לפי מיטב יכולתי. יומיים אחרי זה תפס אותו **גרזימק**, המפקד הגרמני של
הגטו, באחד מחיפושיו, ובו ביום העבירו אותו ביחד עם אחותו לכיכר "פיאסקי" מחוץ
לעיר (מקום ההריגה ליהודי לבוב).

את האיש השני, שברח ממשלוח לבלז'ץ פגשתי במשרד שעבדתי בו (משרד לאיסוף
גרוטאות ברזל ופסולת נייר). המשרד נמצא ברחוב פורמאנסקה. עד לטבח היהודים
באוגוסט 1942 היה בשכנות משרדנו בית-מלאכה, שבו עבדו חיילים וסנדלרים יהודים
למען הצבא הגרמני. באותה תקופה היו עסוקים בסדנאות כאלפיים יהודים והותנה תנאי,
שהיהודים יביאו איתם את המכונות וכלי העבודה הדרושים.

כל יהודי, שהייתה ברשותו מכונת תפירה, סחב אותה לבתי המלאכה וקיבל עבודה. על
ידי זה ניתנה האפשרות להמציא ליהודי נוסף כרטיס-עבודה כעוזר לבעל-מלאכה. בשעת
הטבח באוגוסט חיסלו הגרמנים את כל הפועלים הללו. הם הועברו למחנה ברחוב
יאנובסקה ומשם נשלחו הלאה ל"פיאסקי" או לבלז'ץ. בין בניין בתי-המלאכה שנתרוקן
ובין בניין המשרד שלנו נמצא בית עזוב, שבו הסתתרו כמה יהודים בלי כרטיס-עבודה,
היינו בלי רשות לחיות בתוך הגטו.

ביום אחד, כשהגעתי, בשש בבוקר לעבודה למשרד, הודיע לי אחד מהיהודים
המסתתרים, שבלילה הגיע לשם אחד ממכרי, פישר מצ'ורטקוב, עטוף סמרטוטים.
פישר זה היה יהודי גרמני, סוחר עשיר ונכבד מהעיר פוטסדאם. ראשי ה-ס.ס. בגליציה
המזרחית, **וולף ואוברשטורמפיהרר האואר**, שארגנו את אוסף החומרים בגטאות, מוצאם
היה גם כן מפוטסדאם. הם היו חברים לבית ספר עם פישר, ובזכות זו מינו אותו ראשי

ה-0.0.0. למנהל של איסוף פסולת הנייר בצ'ורטקוב. לרגלי תפקידו ביקר פישר בגטו לבוב ובדרך זו הכרתי אותו.

נכנסתי לחורבה ומצאתי את פישר יגע עד מוות, במעיל קרוע, שכיסה את גופו העירום, ובבולויי סחבות על הרגליים. קראתי בשמו והוא הביט עלי בעיני מטורף. אחרי שהשקיתי אותו תה חם פתח בסיפורו:

- אני הייתי בנסיעה מצ'ורטקוב לטרנפול. הייתי היהודי היחיד בכל שטח גליציה, שהייתה לי רשות נסיעה תמידיית ברכבות. בטרנפול אסר אותי משמר 0.0.0. הצגתי לפניו את ניירותיי, החתומים בידי ראשי ה-0.0.0., אולם ללא תוצאה. העבירו אותי לבית-הסוהר וביחד עם עוד מספר יהודים. הוכנסתי לתוך המשלוח לבלז'ץ. בדרך לבלז'ץ ניסו כמה יהודים לקפוץ מתוך הקרון, אבל אף אחד מהם לא הצליח. אחדים נהרגו מיריות ה-0.0.0. ואחרים נפצעו קשה בשעת הקפיצה ולא אזרו כוח להמשיך ולברוח. בכל זאת החלטתי לנסות לברוח. בערך 30 קילומטר מלבוב קפצתי. הצלחתי בקפיצה, התגלגלתי מסוללת פסי הרכבת למטה. נפצעתי באופן קל מאוד. בשארית כוחותיי רצתי אל היער הסמוך. ביער מצאתי עוד כמה יהודים עירומים, שהיו במחבואם זה 5 ימים ולא ידעו לאן לפנות. היה רטוב וקר. האנשים התחפרו בתוך בורות חול וניזונו מאכילת שרשים רקובים. מצבם הגופני היה איום. הם התייאשו כבר מלנסות לצאת מהיער. רק נער אחד בן 15 הרגיש את עצמו די חזק, הסכים להילוות אלי והלכנו שנינו. החלטתי ללכת עד שאגיע לביקתת איכרים ושם אבקש עזרה. הנער לא הצליח להמשיך את הדרך איתי. אחרי שעות אחדות של הליכה נפתחו ברגלי הנער היחף פצעים. ניסיתי שעה קלה לשאת אותו על שכמי. אבל לא יכולתי להמשיך באופן כזה.

נאלצתי לעזוב אותו, מפני שרציתי להציל את עצמי, כי גם אני הגעתי לאפיסת כוחותיי, נדדתי ואיני יודע כמה זמן ארכו הנדודים. הלכתי בכיוון אחד, מבלי לדעת לאן אגיע. פתאום צמח לפני שוטר אוקראיני. נבהלתי וביקשתי ממנו שיירה בי בו במקום. הוא סירב, ולהפך ממה שקיוויתי, כיבד אותי בסיגריה ופרוסת לחם. הוא סיפר, כי הוא גר בקרבת מקום והוא קיבל, ביחד עם עוד חבר שלו, פקודות לרדוף אחרי יהודים עירומים, שמסתתרים בתוך היער; אבל לא הוא ולא חברו לא חשבו לעשות שום רעה ליהודים הללו; כמובן, אין הוא יכול לעזור לי וביקש ממני לא לספר כלום על פגישתנו. אחרי זה הראה לי את הדרך לכפר הקרוב. התקרבתי לכפר, אבל פחדתי להיכנס לתוכו כשאני עירום לגמרי.

לפנות בוקר ראיתי פתאום שני צללי אנשים מסביבי. אלה היו איכר ואיכרה, שיצא לעבודה. קראתי להם, הם הבינו תכף את מצבי מבלי שסיפרתי להם הרבה. האישה הלכה לביתה וחזרה עם מעיל קרוע זה ובלויי סחבות אלה. האנשים האדיבים הללו הסתירו אותי בעגלתם, שהעבירה מספוא ללבוב, וכך הגעתי הנה. שאלתי לשמו של האיכר, כדי להעניק לו בהזדמנות, והוא ענה לי: "לא אגיד את שמי, כי מה שעשיתי, עשיתי מפני שאני מאמין שיש אלוהי צדק בשמיים".

* * *

בלז'ץ זוהי עיירה קטנה, צפונית מראווה-רוסקה בקרבת הגבול הגרמני-הרוסי, לפי החלוקה משנת 1939. תכף אחרי שנקבע קו הגבול, התחילו הרוסים בבניין ביצורים נרחבים, אבל לא הספיקו לגמור את הקמת הביצורים כשהגרמנים עברו את הגבול ביוני 1941. את הביצורים הרוסיים, שהיו בנויים למחצה, הפכו הנאצים למחנה-מוות, שבו מצאו מאות אלפים ואולי מיליוני אנשים את קיצם.

מחנה המוות נבנה ושוכלל תוך כמה חודשים ובאביב שנת 1942 נגמר כולו. המחנה הזה נמשך לאורך 7 קילומטרים בערך. מבחוץ הקיפה את המחנה גדר-תיל. נוסף לזה היו כמה סידורים משוכללים לשמירה, כדי שאף אחד לא יצליח להימלט ממחנה-המוות. בכל

זאת עלה בידי יהודים אחדים לצאת מבלז'יץ. במאבק האחרון לחיים אין קץ וגבול לכישרון המצאותיהם של אנשים. פלוגה נבחרת משורות ה.ס.ס., בעלי עצבים חזקים, ניהלו את מחנה-המוות. אולם גם הם היו זקוקים לעזרת קרבנותיהם בכמה עבודות. היהודים הנידונים למוות מחוייבים היו לעשות כמה וכמה עבודות. יהודים אלה לא קיבלו חנינה, אלא גזר דין-המוות שלהם הוארך לזמן מוגבל.

שני יהודים מבין העובדים במחנה-המוות ברחו והגיעו לגטו בראווה-רוסקה. הם סיפרו על המנגנון הטכני המשוכלל לרציחת אנשים, שהגרמנים סידרו בבלז'יץ. אולם גם אלה השניים נתפסו ונהרגו בשעת חיסול הגטו בראווה-רוסקה בקיץ 1942 – מהגטו בראווה-רוסקה הצליחו בכל זאת לברוח מספר יהודים, ואלה מסרו מה ששמעו בעצמם מפי הבורחים מבלז'יץ:

- קרונות מלאים יהודים עברו דרך מנהרה לתוך האולמים מתחת לאדמה, ששם סודר המכון לרצח המוני. היהודים העירומים היו מוכנסים לתוך אולמים מרווחים, שהיו בלי חלונות וקירותיהם היו ממתכת. הרצפה הייתה נעה. על ידי סידור טכני משוכלל, הייתה הרצפה יורדת עם כל האנשים שבעולם לתוך בריכת מים, והמים היו מכסים את האנשים על ברכיהם. אז היו מכניסים זרם חשמל לתוך המים והיהודים היו מתחשמלים במהירות הבזק. אחר כך הייתה הרצפה עולה בחזרה עם הגוויות וזרם חשמל חזק היה מוכנס לתוך אולם-המתכת, שהיה נהפך לכבשן-אש לשריפת הגוויות. אחר כך הייתה הרצפה מתרוממת בעזרת מנופים ענקיים, ואפר הנשרפים היה נשפך החוצה. כל משלוח כלל מ-3,000 ועד 5,000 יהודים. כל יום הגיעו כמה רכבות. היו מקרים שתוך שבוע אחד הגיעו מעשרים עד שלושים רכבות לבלז'יץ. [7]

**דין וחשבון [עדות] של עד ראיה גרמני
על המתות המוניות בגזים
במחנות ההשמדה**

מסמך

**קורט גרשטיין – ס"ס אוברשטרומפירר
טיבינגן (וירטמברג), גרטנשטראסה 24, 4 מאי 1945 כעת רוטוויל**

קורט גרשטיין, שמאי מכרות בדימוס, מהנדס מוסמך
סולק ב 27.09.1936 משרות המכרות הפרוסי בגלל פעילותו האנטי ממשלתית.

נולד ב 11.08.1905 במניסטר (ווסטפאליה), שותף בבית החרושת למכונות
דה לימון פלומה ושות' בדיסלדורף, אינדוסטרישטראסה 1-17,
בית חרושת שהתמחה במתקני מריחה אוטומטיים לקטרים, בלמי קנור ווסטינהואז.

קורות חייו:

1905-1910 במינסטר 1910-1919 בסארבריקן
1919-1921 בהאלברשטאט, 1921-1925 בנוירופין ליד ברלין.
שם עבר בשנת 1925 את בחינת הבגרות בגימנסיה ההומניסטית.

פעילות פוליטית:

תומך פעיל ברידינג ושרזמאן. מאז חודש יוני 1933 נרדף ע"י הגסטפו
בגלל פעילותו הנוצרית נגד המדינה הנאצית. בשני למאי 1933 הוא הצטרף
למפלגה הנאצית שממנה סולק ב- 02.10.1936 בגלל פעילותו האנטי ממשלתית
הדתית למען הכנסייה. באותו הזמן הוא פוטר משרות המדינה.
ב- 30.01.1935 הוא הוכה ונפצע בפרהסיה בגלל הפרעות לחגיגה מפלגתית
בתיאטרון של האגן (ווסטפליה) בעת הצגת המחזה "ויטהקינד".

ב- 27 בנובמבר 1935 עבר בהצטיינות את כל הבחינות לשמאות-מכרות
במשרד הכלכלה בברלין. עד למאסרו ב- 27.09.1936 היה פקיד ממשלתי
במנהלת המכרות של סארביקן. מאסר ראשון זה בוצע בגלל משלוח
8,500 חוברות אנטי נאציות לכל מנהלי המשרד ולפקידי משפט בכירים בגרמניה.
אחר כך למד בטיבינגן במכון הרפואי הגרמני. אי תלותו הכלכלית איפשרה לו
להגשים את משאת נפשו - לימודי רפואה, כי בתור שותף בחברת דה לימון פלומה
בדיסלדורף. הכנסתו השנתית הממוצעת הגיעה ל- 18,000 מרים גרמנים.
כשליש מהכנסה זו - כותב גרשטיין - הקדשתי לאידיאלים הדתיים שלי.
ביחוד מסרתי לדפוס כ- 230,000 חוברות אנטי דתיות ואנטי נאציות
ושלחתי אותן על חשבוני.

ב- 14 ביולי 1938 נאסרתי שנית והובאתי למחנה הריכוז וולצהיים בגלל פעילות עוינת למדינה. לפני כן הוזרתי ונחקרתי לעיתים קרובות על ידי הגסטאפו והוטל עלי איסור לנאום בכל שטח הרייך.

כאשר שמעתי על ראשית ההמתות של חולי רוח בגראפנק, האדאמר ובמקומות אחרים, החלטתי לנסות ולהציץ בכבשנים ובתאים הללו כדי לדעת מה מתרחש שם. ומה עוד, אחרי שגיסתי - ברטה אבלינג - הומתה בהאדאמר. בעזרת שני מליצי יושר של פקידי הגסטפו שטיפלו בענייניי, הצלחתי להצטרף לס"ס. דעתם של האדונים היתה, שהאידיאליזם שלי, שעורר כנראה את התפעלותם, עושי לסייע לעניין הנאצי. ב- 10 במרץ 1941 נתקבלתי לס"ס. עברתי את האימונים הראשונים בהמבורג-ראנגהורן, בארנהאם-הולנד ובמאורנינבורג. בהולנד פתחתי מיד במגעים עם תנועת ההתנגדות ההולנדית (מהנדס אובינק, דסבורג). בגלל השכלתי הכפולה נתקבלתי במהרה לשרות הטכני רפואי והועברתי לרשות המשרד הראשי של הס"ס, קבוצה ד' של שרות הבריאות בוואפן ס"ס, מחלקה להיגיינה. התמחיתי בקורס רופאים שבו השתתפו 40 רופאים. בשרות ההיגיינה יכולתי לקבוע בעצמי את פעילותי. בניתי מתקני חיטוי ניידים וקבועים בשביל הצבא, בשביל מחנות אסירים ומחנות ריכוז. נחלתי הצלחות גדולות בתחום זה וראו בי מעין גאון טכני. באמת, הצלחתי לפחות לבלום במידת מה את הגל האיום של טיפוס הבהרות במחנות. בגלל הישגי הועליתי במהרה לדרגת לויטננט ואוברלוטננט.

בחג המולד 1941 נודע לבית הדין שהורה על סילוקי מהמפלגה הנאצית, שנכנסתי לס"ס בתפקיד בכיר. פתחו ברדיפות נגדי. אבל בגלל הישגי הגדולים ובגלל אישיותי הגנו הממונים עלי והחזיקו אותי בתפקיד בכיר. בינואר 1942 נתקבלתי בתור מנהל מחלקה לטכניקה בריאותית במשרה כפולה מטעם רופא-הרייך של הס"ס והמשטרה. במשרה זו הוטל עלי כל שרות החיטוי (דזינפקציה) כולל החיטוי בגזים רעילים ביותר.

בתפקיד זה ביקר אותי ב- 08.06.1942 הס"ס **שטורמבאנפירר גינתר** מהמשרד הראשי לביטחון הרייך, ברלין, קורפירסט-שטראסה, שעד אז לא הכרתי. גינתר הגיע לבוש אזרחית. גינתר היה סגנו של אייכמן. הוא ציוה עלי להשיג 100 קילו חומצת-ציאן בשביל משימה ממלכתית סודית ביותר ולנסוע עם החומר הזה במכונית למקום בלתי-ידוע, שרק נהג המכונית יודע עליו. כעבור שבועות מספר נסענו לפראג - זה היה אחרי הריגתו של היידריך. יכולתי לתאר לעצמי את אופי המשימה, אבל קבלתי אותה על עצמי, כי כאן נתנה לי במקרה הזדמנות שלה ציפיתי מזה זמן רב, להציץ לתוך התחום הזה. כמומחה לחומצת-ציאן הייתי בר-סמכא במידה כזאת שבכל מקרה יכולתי בקלות לטעון, באמתלא כלשהי, שחומצת הציאן בלתי יעילה, כדי למנוע את השימוש בה לצורך המתה. יחד אתנו נסע, במקרה, גם פרופ' ד"ר פאננשטיל, מפקד הס"ס, פרופסור להיגיינה באוניברסיטת מארבורג/לאהן.

נסענו אז במכונית ללובלין, שם חיכה לנו מפקד הס"ס גלובוצ'ניק. בבית החרושת בקולין רמזתי במתכוון שהחומצה נועדה להמתת בני-אדם, אחרי הצהריים הופיע אדם שהתעניין מאד בכלי-הרכב וכשהבחינו בו, נמלט בחפזון. **גלובוצ'ניק אמר: כל הנושא הזה הוא אחד העניינים הסודיים ביותר שקיימים היום. מי שמדבר על זה, נורה במקום. רק אתמול נורו שני פטפטנים. אחר כך הוא הסביר לנו**

כרגע - זה היה ב-17 באוגוסט 1942 - אנחנו מפעילים שלושה מוסדות:

1. **בלז'ץ** בכביש ובמסילת הברזל לובלין-למברג, בקו הסימון עם רוסיה. תפוקה יומית מרבית המתת 15,000 אנשים ליום.
2. טרבלינקה, 120 ק"מ צפונית - מערבית לוורשה. תפוקה מרבית המתת

- 25,000 איש ליום.
3. סוביבור, גם כן בפולין, אינני יודע בדיוק היכן. תפוקה מרבית המתת 20,000 איש ליום.
4. אז בהכנה - מאידנק ליד לובלין.

בבלז'ץ, טרבלינקה ומאידנק בקרתי אישית יחד עם מנהל המוסדות הללו, **מפקד המשטרה וירט.**

גלובוצ'ניק פנה לבסוף אלי ואמר: "תפקידך הוא לבצע במיוחד את החיטוי (דיזינפקציה) של סחורות הטקסטיל הרבות. אוסף הבדים אורגן רק כדי להסביר מאין באו החומרים להלבשת העובדים במזרח וכו' ולתאר אותם כתוצאה מקרבנות העם הגרמני, למעשה, הקמת המתקנים שלנו מגבירה את אוסף הבדים פי 10 עד 20".

(אח"כ שוחחתי עם החברות המבצעות חיטויים את האפשרות לחטא כמויות אריגים כאלה - המדובר היה במלאי שהצטבר בכמות של 40 מליון ק"ג בערך, 60 רכבות משא מלאות, במכבסות ובמתקני החיטוי הקיימים. לא היתה שום אפשרות לבצע הזמנות גדולות כאלה. ניצלתי את כל השיחות הללו, כדי לפרסם את העובדה של המתת היהודים או לרמוז עליה. אח"כ הסתפק גלובוצ'ניק בריסוס כל רכבת במעט דטנולין, כדי שיהיה פחות ריח של חיטוי, ואמנם כך קרה).

"תפקידך הנוסף, החשוב עוד יותר, הוא העברת תאי הגזים שלנו אשר מופעלים עכשיו בגזים שנפלטים ממנוע דיזל, לשיטה טובה ומהירה יותר. כוונתי קודם כל, לחומצת ציאן. שלשום היו כאן הפיהרר בעצמו והימלר. לפי הוראתם עלי להביא אותך אישית לשם, אסור לי להוציא אישורים בכתב וכרטיסי כניסה.

על זה שאל פרופ' פאנשטיל: "מה אמר הפיהרר?" גלובוצ'ניק: "לבצע את כל הפעולה יותר מהר". המלווה שלו, יועץ השרים ד"ר הרברט לינדנר, שאל אחר: "מר גלובוצ'ניק, האם אתה סבור שנכון לקבור את כל הגוויות, במקום לשרוף אותם? אחריו עלול לבא דור שלא יבין את כל העניין!"

על כך ענה גלובוצ'ניק: רבותי, אם אי פעם יבא אחריו דור שיהיה כל כך חלש ורכרוכי שהוא לא יבין את תפקידנו הגדול אז באמת היה כל הנציגונאל סוציאליזם לשווא. דעתי הפוכה: היה צריך להתקין לוחות ברונזה שעליהם חרוט, שהיה לנו האומץ לבצע את המפעל הגדול וההכרחי הזה". על כך אמר הפיהרר: "טוב, גלובוצ'ניק זו גם דעתי!"

יותר מאוחר נתקבלה הדעה האחרת. הגויות נשרפו על שפודים גדולים שהורכבו ממסילות ברזל, בעזרת בנזין ושמן דיזל.

למחרת היום נסענו לבלז'ץ. תחנת רכבת קטנה הוקמה במיוחד לצורך זה ליד גבעה צפונית לכביש לובלין-למברג בזוית השמאלית של קו הסימון.

דרומית לכביש בתים אחדים עם הכתובת "זונדר-קומנדו בלז'ץ וואפן ס"ס". מכיון שראש מיתקן ההמתה, מפקד המשטרה וירט, טרם הגיע, הציג אותי גלובוצ'ניק לפני מפקד הס"ס **אוברמאיר** (מפרימסנס). אוברמאיר נתן לי לראות, באותו היום אחה"צ, רק מה שהיה עליו להראות לי. לא ראיתי באותו היום שום מתים, רק הריח בכל הסביבה בחודש אוגוסט החם, היה דומה למגיפה ומיליוני זבובים שרצו בכל מקום.

סמוך לתחנת הרכבת הקטנה היה צריף גדול, מלתחה, עם אשנב גדול לדברי ערך. אחריו חדר ובו כ- 100 כסאות, חדר התספורת. אחריו שדרה קטנה בחוץ, מוקפת תיל

דוקרני בצד שמאל ובצד ימין, עם כתובות: לחדרי השיאוף והרחיצה! - לפנינו היה מעין בית מרחץ עם גרניות, אחר כך מדרגות אחדות ואחריהן, בצד ימין ובצד שמאל, שלושה חדרים מכל צד 5X5 מטר, 1.90 מטר גובה, עם דלתות עץ עמו מוסכים. בקיר האחורי, לא בולטות לעין בחשכה, שערי עץ גדולים. על הגג כ"בדיחה לעניין", מגן דוד !!! - בחזית המבנה כתובת: קרן הקנהולט ! - יותר לא הצלחתי לראות באותו יום אחרי הצהריים.

למחרת היום, לפני השעה 7, הודיעו לי: בעוד 10 דקות יגיע המשלוח הראשון! - כעבור דקות אחדות הגיעה הרכבת הראשונה מלמברג. 45 קרונות ובהם 6,700 בני אדם, 1,450 מהם היו כבר מתים בהגעתם. מאחורי האשנבים המסורגים הציצו, חיוורים ומפוחדים, ילדים, אימת המוות בעיניהם, וכן גברים ונשים. הרכבת נכנסת: 200 אוקראינים פותחים את הדלתות ומוציאים את האנשים מהקרונות בשוטי העור שלהם. רמקול גדול מוסר הוראות נוספות: להתפשט לגמרי, להוריד את הפרותזות, משקפיים וכו'. למסור את דברי הערך באשנב, בלי קבלה. לקשור את זוגות הנעליים (בגלל איסוף החומרים) כי בתוך הערימה, שהגיעה לגובה של 25 מטר, איש לא יוכל עוד למצוא את זוגות הנעליים המתאימות. אחר כך הובלו הנשים והנערות לספר, שגזר את כל השערות בשניים, שלושה חיתוכי מספריים והכניס אותן לשקים של תפוחי אדמה. "זה מיועד לצרכים מיוחדים של הצוללות, לסתימות וכדומה", אמר לי מפקד הס"ס הממונה על המקום.

אחר כך החלה התהלוכה לדוז. בראש צעדה נערה צעירה ויפה מאד, כך הם צעדו לאורך השדרה, כולם ערומים, גברים, נשים וילדים, בלי פרותזות. אני בעצמי עומד יחד עם המפקד וירט על הרציף בין התאים, אמהות ותינוקות על שדיהן עולות, מהססות, נכנסות לתאי המוות !

בפינה עומד איש ס"ס חזק שאומר למסכנים בקול פסטוראלי: "לא יקרה לכם דבר! עליכם רק לנשום עמוק בתאים, זה מרחיב את הריאות, השיאוף הזה נחוץ נגד מחלות ומגפות". לשאלה מה יקרה איתם, הוא ענה "כן, כמובן הגברים חייבים לעבוד, לבנות בתים וכבישים, אבל הנשים לא צריכות לעבוד. רק אם הן רוצות, הן יכולות לעזור במשק בית או במטבח"

אנשי ס"ס בסיוור צריפים במחנה ההשמדה בלז'ץ [ארכיון לוחמי הגטאות]

לגבי אחדים מבין המסכנים הללו זה היה שמץ של תקווה שהספיק כדי שיעדו בלי התנגדות צעדים אחדים אל התאים - הרוב ידע מה יקרה - הריח בישר להם את גורלם!

כך הם עולים במדרגות הקצרות ואז הם רואים הכל, אמהות וילדים בשדיהן, ילדים קטנים ערומים, מבוגרים, גברים, נשים כולם ערומים - הם מהססים אבל נכנסים לתאי המוות כשהבאים אחריהם או שוטי-העור של הס"ס מאיצים בהם, רובם לא אומרים מילה. יהודיה כבת 40 בעיניים לוחטות, קוראת: **"הדם הנשפך כאן על ראש הרוצחים!"** האופטמן וירט אישית מצליף בה 5-6 פעמים בפנים בשוט-הפרשים שלו, אחר כך היא נעלמת לתא, רבים מתפללים. אני מתפלל יחד איתם, נלחץ לפינה וזועק בקול לאלוהי ואלוהים שלהם. הייתי רוצה ללכת איתם לתא, הייתי רוצה למות את מותם. אז היו מוצאים קצין ס"ס במדים בתאיהם - העניין היה מתפרש כתאונה, הייתי נעלם ללא אומר ודברים, אבל עדין אסור לי לעשות זאת.

עלי עוד לספר קודם את חוויותי כאן! התאים מתמלאים. למלא היטב, כך ציווה המפקד וירט. האנשים דורכים אלה לאלה על רגליהם, 700 עד 800 עומדים על 25 מטרים מרובעים, בתוך 45 מטרים מעוקבים! אנשי הס"ס דוחסים אותם עד כמה שאפשר, הדלתות נסגרות. באותו הזמן מחכים האחרים ערומים בחוץ. אומרים לי: גם בחורף זה כך, אבל כך הם עלולים לחלות ולמות, אומר אני, כן הרי לשם כך הם נמצאים כאן! השיב לי איש הס"ס.

סוף סוף אני מבין גם מדוע כל המיתקן נקרא קרן-הקנהולט. הקנהולט הוא נהג מנוע-הדיזל, טכנאי קטן שהוא גם בונה המיתקן, הגזים שנפלטים מהדיזל צריכים להמית את האנשים, אבל הדיזל אינו פועל! האופטמן וירט מגיע, רואים שלא נעים לו שזה קרה דווקא היום כשאני נמצא כאן, כן, אני רואה הכל. ואני ממתין, שעון-העצר שלי רשם הבל בדייקנות, 50 דקות שניות - מנוע הדיזל איננו נדלק!

האנשים ממתינים בתאי הגזים. לשווא שומעים את בכיים, את התיפחיותיהם...האופטמן וירט צולף בשוט הפרשים שלך בפני האוקראיני שצריך לעזור למפקד הקנהולט בדיזל. כעבור 2 שעות ו-49 דקות שעון-העצר רשם הכל היטב - הדיזל נדלק. עד לאותו הרגע חיים האנשים ב-4 התאים האלה 4 פעמים 750 איש בתוך 4 פעמים 45 מטרים מעוקבים! שוב עוברות 25 דקות. נכון, רבים כבר מתו. רואים זאת בעד האשנב הקטן שבו מאיר האור החשמלי את התאים למשך רגע. אחרי 28 דקות רק מעטים עוד בחיים. סוף סוף, אחרי 32 דקות הכל מתו.

בצד השני פותחים אנשי צוות העבודה את דלתות העץ. להם - יהודים בעצמם - הובטח החופש ואחוז מסוים של כל חפצי הערך שימצאו תמורת שרותם האיום. כמו עמודי בזלת עומדים המתים בתאים, לחוצים זה לזה לא היה מקום ליפול או אפילו ליטות קדימה. אפילו בעווית המוות אפשר להכיר את המשפחות, לחוצות ידיים כך שקשה להפריד ביניהם כדי לפנות את התאים למטען הבא. זורקים את הגוויות החוצה - רטובות מזעה ושתן, מזוהמות בצואה ובדם. גויות של ילדים עפות באוויר. אין זמן. שוטי האוקראינים מצליפים בצוותי העבודה. שני תריסרים רופאי שיניים פותחים את הפיות בעזות ויום ומחפשים זהב. זהב שמאלה, בלי זהב ימינה. רופאי שיניים עוקרים בצבתות ובפטישים את שיני הזהב והכתרים מהלסתות.

בין כולם מתרוצץ האופטמן וירט, כדג במים. פועלים אחדים בודקים את אברי המין ופי הטבעת כדי לגלות זהב, יהלומים וחפצים יקרים. וירט קורא לי: "הרם את קופסת

השימורים הזו עם שיני הזהב, זה רק מאתמול ושלשום לא תאמין כמה זהב יהלומים ודולרים אנו מוצאים כל יום. תיווכח בעצמך.

ועכשיו הוא מביא אותי אל התכשיטן שמנהל את כל האוצרות הללו ונתן לי לראות הכל. אחד כך הראו לי גם את בעל "בית המסחר המערבי" מברלין וכנר אחד: זה האופטמן של הצבא האוסטרי הקיסרי-מלכותי, אביר צלב-הברזל מדרגה ראשונה, עכשיו הוא זקן המחנה של צוות העבודה היהודי!

הגוויות הערומות נסחבו על גבי אלונקות עץ למרחק מטרים אחדים אל חפירות בגודל של 12X20X100 מטר. כעבור ימים אחדים התנפחו הגוויות ואחרי זמן קצר שוב הצטמקו מאד כך שאפשר לזרוק עליהן שכבה חדשה, אחר כך פיזרו על פני השטח עשרה סנטימטר חול כך שבלטו רק ראשים וזרועות בודדים.

באחד המקומות הללו ראיתי יהודים מטפסים בתוך הקברים על הגוויות, אמרו לי שאנשים שהגיעו מתים באחד המשלוחים לא הופשטו בטעות, מחדל זה היה צריך לתקן, כמובן, בגלל האריגים וחפצי הערך שאם לא כן, ירדו לטמיון. בבלז'ץ ובטרבלינקה לא טרחו לרשום או לספור את המתים, המספרים היו רק אומדנים לפי תכולת הקרונות... האופטמן וירט ביקש ממני לא להציע בברלין שום שינויים במתקניו ולהשאיר הכל כמו שהוא, כל העניין פועל היטב, הוריתי לקבור את חומצת-הציאן בפיקוחי, בטענה שהיא בתהליך של התפרקות.

למחרת היום, ב-19 באוגוסט 1942 נסענו במכונית של וירט לטרבלינקה, 120 ק"מ מוורשה. המיתקן היה דומה, רק הרבה יותר גדול מבלז'ץ. שמונה תאי גזים והרים של מזוודות בגדים ומלבושים. לכבודנו ערכו באולם המשותף סעודה בנוסח הגרמני העתיק הטיפוסי להימלר האוכל היה פשוט אבל הכל הוגש בכמויות בלתי מוגבלות, הימלר עצמו ציווה שאנשי הקומנדו הללו יקבלו בשר, חמאה וכל דבר אחר, בייחוד אלוהול, ככל שירצו.

אחר כך נסענו במכונית לוורשה, כשחיפשתי מיטה בקרון שינה פגשתי ברכבת את מזכיר השגרירות השבדית בברלין, הברון פון אוטר, תחת הרושם הטרי של החוויות האיומות סיפרתי לו הכל ובקשתי להודיע על כך מיד לממשלתו ולבנות הברית, כי כל יום דיחוי עלול לעלות בחייהם של אלפים ובבות נוספים. הוא ביקש ממני המלצה ומסרתי לו את שמו של המפקח הכללי אוטו דיובליוט, ברלין, ידיד קרוב של הכומר מרטין נימלר וחבר תנועת ההתנגדות הכנסייתית נגד הנאציזם.

פגשתי במר פון אוטר עוד פעמיים בשגרירות השבדית. הוא דיווח בינתיים לשטוקהולם והודיע לי שדו"ח זה השפיע מאד על יחסי שבדיה-גרמניה. ניסיתי להעביר דו"ח באותו העניין לשליח האפיפיור בברלין.

שם שאלו אותי אם אני חייל. אחר כך סרבו לשוחח איתי ותבעו ממני לעזוב את שגרירות הוד קדושתו. כשעזבתי את שגרירות הוותיקן רדף אחרי שוטר על אופניים שעבר על פני, אך נתן לי, משום מה, ללכת.

אחר כך סיפרתי על הכל למאות אנשים, בין השאר לנציג הבישוף הקתולי של ברלין ד"ר וינטר וביקשתיו במפורש להעביר את העניין לאפיפיור. עלי עוד להוסיף, שמפקד הס"ס גינתר מהמשרד הראשי לביטחון הרייך דרש ממני עוד פעם בראשית 1944 כמויות גדולות של חומצת-ציאן למטרה האפלה. הוא הראה לי בקורפירסטנשטראסה בברלין צריף שבו הוא תיכנן לאחסן את חומצת הציאן.

הסברתי לו שלא אוכל לקבל על עצמי בשום אופן את האחריות לכך. המדובר בקרונות אחדים, מספיק כדי להמית מיליוני אנשים. הוא אמר לי שהוא בעצמו עוד לא יודע אם יזדקקו לרעל, מתי עבור מי, באיזה אופן וכו'. אבל יש לשמור אותו לשימוש. אחר כך

נזכרתי בדבריו של גבלס. אני יכול לתאר לעצמי שהם רצו להרוג חלק גדול של העם הגרמני, כולל הכמורה והקצונה הבלתי-אהודה. זה היה צריך להיעשות באולמי קריאה או מועדונים כך הבנתי מהשאלות בנוגע לביצוע הטכני שגינתר הפנה אלי. ייתכן שהרעל עלול להמית את הפועלים הזרים או שבויי-מלחמה - אינני יודע. בכל אופן סידרתי את דבר כך, שחומצת הציאן נעלמה לצרכי חיטוי מיד- אחרי שהגיעה למחנות הריכוז אורניינבורג ואושוויץ. זה היה מסוכן במקצת לגבי אבל יכולתי לטעון בפשטות, שהרעל נמצא כבר במצב מסוכן של התפרקות. בטוחני שגינתר רצה להשיג את הרעל כדי לרצוח אולי מיליוני אנשים.

הוא הספיק ל-8 מליון בני אדם בערך, 8,500 קילו. על 2,715 קילו הגשתי חשבונות. בקשתי תמיד לרשום את החשבונות על שמי, מטעמי סודיות כביכול, לאמיתו של דבר, כדי להיות חופשי יותר במעשי, כדי שאי יוכל להעלים את הרעל.

בעיקר נמנעתי מלהזכיר את העניין שוב ושוב על ידי הגשת חשבונות. הייתי מעדיף לאשר את החשבונות ולדחות את התשלומים לספקים.

חוץ מזה נמנעתי מלהופיע לעיתים קרובות מדי במחנות ריכוז, כי לפעמים נהוג לתלות או להוציא להורג אבני אדם לכבוד המבקרים.

כל הודעותיי הן אמת לאמיתה. אני מודע לטרגדיה האיומה הטמונה ברישומי אלה לפני האלוהים והאנושות כולה ואני נשבע שאף מילה שרשמתי לא בדיתי ולא המצאתי, אלא אלה הן העובדות בהווייתן. [8]

כתב אישום של פרקליטות הממשלה הפדרלית הגרמנית נגד גרמנים ששרתו בבלז'ץ

אני מביא בפניכם **קטעים** נבחרים מתוך כתב האישום הנמצא בתוך אוסף דוקומנטרי על מחנה ההשמדה בלז'ץ שערך טוביה פרידמן.

טוביה פרידמן צייד הנאצים מחיפה הקים בחיפה בחדרון צנוע, ארכיון גדול של מסמכים כנגד גרמנים שהיה להם חלק בהשמדת העם היהודי.

בחודש נובמבר 1944 נגזר דינו של פרידמן ע"י הנאצים למוות. במהלך הלילה, שאמור היה להיות הלילה האחרון בחייו, הבחין פרידמן כי הנאצי שמר עליו נרדם. פרידמן ניצל את ההזדמנות, הרג את השומר ומאז ועד היום לא הפסיק את פעילותו ללכידת פושעי מלחמה נאצים.

בשנת 1953 עלה טוביה פרידמן לישראל ופתח את סניף "יד ושם" בחיפה ולאחר מכן הקים בעיר את המכון לדוקומנטציה אותו הוא מנהל עד היום.

לאורך כל שנות פעילותו של המכון המשיך פרידמן לעקוב אחר הרוצחים הנאצים ומסלולי הבריחה שלהם.

לכבוד

יושב ראש הלשכה הרביעית לענייני פלילים

לידי בית הדין הארצי מינכן 1

כתב אישום

אחרי החקירה המוקדמת נגד אוברהאוזר

בענין הפלילי נגד

1. אורהאוזר יוסף כספר 2. דובויס ורנר 3. פוקס גיאורג 4. גליי היינריך
5. יוהרס רוברט 6. שלוך קרל 7. אופרהאו היינריך 8. צירקה ארנסט

הנאשמים השתייכו לצוות הגרמני של מחנה בלז'ץ

כתב האישום ניתן ב-8 לאוגוסט 1963 בעיר מינכן-גרמניה
חתום על כתב האישום: ד"ר שטנגלמאיר, תובע ראשי מטעם המדינה

האנטישמיות הייתה חלק חשוב של השקפת העולם הנאציונל-סוציאליסטית מראשיתה והייתה מעוגנת בתוכנית המפלגה. אם שנאת היהודים עד לשנת 1933 הייתה מוגבלת להפצת תעמולה אנטי-יהודית חזקה מטעם המפלגה, מצב זה השתנה מייד עם תפיסת השלטון על ידי היטלר ב-30.1.1933.

העיתונות הגרמנית שהודרכה על ידי משרד התעמולה הממשלתי שהוקם, התחילה להסית פה אחד נגד היהודים וקראה לחרם כלכלי עליהם. גל התעמולה הגואה שהוקיעה את היהודים בפומבי, נישא על גבי המסקנה הסופית האידיאולוגית, שאין זכות קיום לגזע היהודי הנחות, שבהשפעתו נוצחה גרמניה במלחמת העולם הראשונה, מול "גזע האדונים" הנורדי-גרמני.

כך הוכנה הקרקע לשורת אמצעים תחיקתיים, על ידי שלילה מוחלטת של זכויות היהודים החיים בגרמניה, עקירתם מחיי הציבור והכלכלה ובידודם בקרב כלל העם.

המשך ההתפתחות עד להשמדה פיסית של היהדות הסתמן בנאום של היטלר ב-30 בינואר 1939 לפני הרייכסטאג הגרמני, שבו הוא אמר: "רוצה אני היום להיות שוב נביא. אם היהדות הפיננסית הבינלאומית בתוך אירופה ומחוצה לה תצליח לגרור את העמים עוד פעם למלחמה עולמית, התוצאה לא תהייה בולשביזציה של כדור הארץ וניצחון היהדות, אלא **השמדת הגזע היהודי באירופה**".

2. הפתרון הסופי של שאלת היהודים

אחרי ההצלחות שהצבא הגרמני נחל בשתי השנים הראשונות למלחמה, נראה להיטלר ולמקורביו, בייחוד להימלר והיידרריך, שהגיעה העת לגשת ל"פתרון סופי של שאלת היהודים" ברוח שלהם.

בקשר להכנות למערכה ברוסיה, בראשית 1941, ציווה היטלר על ראש הס"ס והמשטרה הגרמנית של הרייך, **היינריך הימלר**, ליצור את התנאים הארגוניים הדרושים להשמדה פיסית של היהודים שהיו בתחום השלטון הגרמני, ולהמית בראש וראשונה את האוכלוסייה היהודית הגדולה באירופה המזרחית.

פקודה זו ניתנה, כנראה, **רק בעל פה**, אך קיומה מתברר מעדויות של מנהיגי ס"ס בכירים לשעבר ומתוך מסמכים שנמצאו. ראשית הודיע **ויסליצני, שותפו של אייכמן** שנחקר במשפט פושעי המלחמה הראשיים בנירנברג, כי אייכמן הראה לו בקיץ 1942 מכתב חתום על ידי הימלר אל ראש משטרת ביטחון הרייך, שממנו ניתן להבין שהיטלר פקד לפתור את שאלת היהודים **בשיטה של השמדה פיסית**.

עדות דומה מסר גם הס, מפקד לשעבר של מחנה הריכוז וההשמדה אושוויץ. הוא סיפר שהימלר אישית נתן ביוני 1941 בברלין את הפקודה להקמת מתקני ההשמדה במחנה אושוויץ והכריז בהזדמנות זו שהיטלר ציווה על פתרון סופי של שאלת היהודים ועל הס"ס הוטל לבצע פקודה זו.

גם בנאום במינסק, שהוא נשא בעת הוצאתם להורג של יהודים, **אמר הימלר**, שרציונות היהודים חייבות להתבצע בפקודת הפיהרר ושהוא והיטלר נושאים באחריות הבלעדית. גם בנאומו בניקולאייב דיבר הימלר ברוח זו.

קיומה של פקודת הפתרון הסופי מסתבר לבסוף מתוך האמצעים שנקטו כדי להכין את השמדת היהודים ומאופן הטיפול במבצעי הגירושים; מתוך הקמת קבוצות המחץ ותרגולן בראשית המערכה במזרח, מתוך הקמת מחנות ההשמדה, מתוך העברת הצוות שעסק ב"המתות חסד" לשרות אצל גלובצניק בלובלין, ולפי ההכנות של אמצעי תחבורה להובלת היהודים מהמחוזות השונים של רחבי המזרח אל מחנות ההשמדה. ננקטו צעדים כה בולטים מבחינה צבאית וארגונית, **שיכלו להתבצע בהיקף כזה רק על סמך פקודה מהיטלר.**

3. האנשים שעליהם הוטל ביצוע הפתרון הסופי של שאלת היהודים

לשם ביצוע הצעדים שנקטו נגד היהודים השתמשו שליטי הרייך השלישי בעיקר בס"ס ובמשטרה המשולבת בס"ס, שעליהם היה מופקד ראש הס"ס והמשטרה הגרמנית במשרד הפנים, היינריך הימלר. המפקדים הכפופים להימלר היו ראשי הס"ס והמשטרה הבכירים שגם הם היו שליטים בס"ס ובמשטרה ובכל שירותי הביטחון במחוזותיהם.

אך בניגוד לרייך הגרמני, בתחום הגנרל-גוברנמנט (ובשאר שטחי המזרח הכבושים) לא היה הפיקוד על כל יחידות הס"ס והמשטרה בידי ראשי הס"ס והמשטרה הבכירים בלבד. שם הועברו הסדרי הפיקוד שחלו על כל השטחים בקנה מידה מוקטן גם על המחוזות השונים. בראש כל יחידות הס"ס והמשטרה של מחוז מסויים עמד ראש הס"ס והמשטרה. לפיכך יכול הימלר להעביר את כל סמכויותיו במישרין לראש הס"ס והמשטרה במחוז בלי להכניס את ראש הס"ס והמשטרה הבכיר יותר לתוך העניינים.

ראש הס"ס והמשטרה הממונה במחוז לובלין היה ס"ס בריגדה-פיהרר גנרללויטננט של המשטרה גלובצניק.

אנשי יחידת ט-4 היו חייבם להתייצב אצל שטורמבנדפיהרר וירט בהגיעם ללובלין, ואחר כך הוצבו במחנות השונים. כדי להדגיש באופן חד משמעי שהמשמרות במחנות (שנקראו "היויס") כפופים לממוני המחנה הגרמניים, הולבשו אנשי יחידת ט-4, במידה ולא היו חברים בוואפן-ס"ס, במדי ס"ס וענדו דרגות של אונטרשארפיהרר של הס"ס הכללי. מידם אלה ניתנו לאיש בין אם השתייך קודם לס"ס או לא, בלי לשאול אם היה מוכן להיות חבר בס"ס או אם הוא היה נהג, מסגר או מטפל בחולים, שלא רצה כלל להצטרף לס"ס.

4. מחנה בלז'ץ

מחנה בלז'ץ הוקם בסתיו 1941 בקרבת הכפר בלז'ץ, מחוז טומאשוב, סמוך לקו הסימון הרוסי-גרמני לשעבר. הוא נמצא במרחק של כ-300 מטר מתחנת הרכבת. ממסילת הברזל לובלין-טומאשוב הסתעפה מסילה צדדית לתחום המחנה. המחנה היה מחולק לשטחים 1 ו-2 ושטחו היה כ-250 מטר בצד מזרח, מערב וצפון וכ-200 מטר בצד דרום. הוא היה מוקף חיל דוקרני שהיה מכוסה צמחייה כך שלא יכלו להציץ לתוך המחנה.

בשטח 1 של המחנה נמצאו מגורי המשמרות, רציף הפריקה, מגרש האיסוף של היהודים, הצריפים שבהם התפשטו וחדר שבו גזזו לנשים היהודיות את השערות. בשטח 2, שהופרד לחלוטין משטח 1 על ידי גדר, נערך תהליך ההשמדה עצמו. חוליית החיבור בין שני תחומי המחנה היה פרוזדור צר מוקף תיל דוקרני עם צמחייה ומחצלות, שנקרא "צינור", שדרכו נדחפו היהודים מהצריף שבו התפשטו עד לכניסה של בניין תאי הגזים.

ההמתות הראשונות בגזים במחנה בלז'ץ היו באמצע מרץ 1942. הם בוצעו בתוך צריף עץ שהיה מצופה פח מבפנים. היה רק אולם אחד שיכול לקלוט כ-100-150 איש.

בהתחלה היו אלה ניסויים בלבד של המתה בגזים, שבוצעה בגז-ציקלון ב' שסופק בבקבוקי-פלדה. רק במועד מאוחר יותר, שלא נקבע בדיוק, השתמשו, מטעמי חיסכון, בגזים שנפלטו ממנועים. בתקופה שבה עמד רק צריף העץ לרשות מנהלי המבצע, ניתן לקלוט רק משלוחים של 6-8 קרונות במחנה. באמצע מאי, אחרי שהצטבר מספיק ניסיון, פורק צריף הגזים. במקומו הוקם בניין מאסיבי מאבן ובו בסך הכל 6 תאי גזים בגודל 4X4 מטר. המתקן הושלם בסוף יוני 1942.

בשער הכניסה הייתה כתובת "**חדר רחיצה ושיאוף**". מהשער נמשך לכל אורך הבניין פרוזדור ברוחב 1.5 מ' בערך, שממנו ניתן להיכנס לכל אחד משלושת התאים מכל צד הפרוזדור. דלתות הפרוזדור לתאי הגזים הללו נסגרו ללא דליפת אוויר ולא ניתן לפתוח אותם מבפנים. בצד החיצוני של כל תא הותקנו דלתות הזזה שנסתמו בגומי. דרכם הובאו, אחרי גמר תהליך ההמתה בגזים, הגוויות אל הרציפים שנמצאו לפני הדלתות. בתוך התאים הותקנה מערכת צינורות שדרכה הוכנסו בגזים שנפלטו מהמנוע. כדי להקל על תהליך הניקוי שבוצע אחרי כל המתה בגזים, היו החדרים מצופים בפח עד לגובה של 1 מטר בערך.

אחרי הקמת הבניין החדש הזה, הגיע מחנה בלז'ץ לכושר קיבול של 1,500 איש בערך. מכיוון שניתן להביא לתוך המחנה לא יותר מ-15 קרונות, היה צורך לחלק משלוחים גדולים שכללו עד 30 קרונות. לפיכך אפשר היה להמית בבת אחת כל היהודים שנמצאו ב-15 קרונות או חלק מהם.

המשלוחים גדלו אחרי יולי 1942 במספר ובהיקף. התחיל תהליך של השמדה המונית. הוא נמשך עד ראשית נובמבר 1942, כאשר הופסק המבצע להשמדת היהודים בבלז'ץ. בשטח 2 של המחנה נקברו גם הגוויות על ידי צוותי-עבודה יהודיים והוטמנו שכבות-שכבות בתוך בורות גדולים.

מפקד המחנה בלז'ץ היה עד 1.8.1942 ס"ס שטורמבאנפיהרר ומפקד המשטרה **וירט**. בתאריך הנ"ל נתמנה וירט למפקח של שלושת מחנות ההשמדה בלז'ץ, סוביבור וטרבלינקה. מושבו היה בלובלין. יורשו בבלז'ץ היה ס"ס האופט-שטומפיהרר **הרינג**. שני מפקדי המחנה וכן ממלא המקום שלהם, ס"ס האופטשארפיהרר **שווארץ** מתו בינתיים.

כדי למלא את התפקידים שהוטלו עליו, עמדו לרשות מפקד המחנה צוות גרמני וכן צוות משמרות שהורכב ממתנדבים אוקראיניים וגרמניים תושבי פולין. סגל הפיקוח הגרמני היה מורכב, כפי שכבר נאמר, מאנשי הלשכה ט-4 בברלין, וכן חברי הס"ס והמשטרה שנשלחו לבלז'ץ לשרות.

הסגל הגרמני של המחנה גר מחוץ למחנה בבניינים יציבים סמוך לכביש שנמשך מקביל לקו מסילת הברזל בכיוון ראוה-רוסקה. עליהם הוטל בעיקר לפקח על מי שנקראו "יהודי-העבודה", כאשר לכל גרמני הוקצה תחום תפקידים קבוע.

כל זמן שלא הגיעו משלוחים, הועסקו צוותי העבודה היהודיים במיון הבגדים, בעבודות תיקון, חפירת בורות וכדומה. במקרה שהגיע משלוח, הוטל על כל אחד מתוך סגל המחנה תפקיד שמירה או פיקוח מסויים. אחדים היו מופקדים על פריקת היהודים על ידי צוותי העבודה, אחרים על תהליך הפשטת הבגדים, על הדרך האחרונה של היהודים דרך "הצינור" לחדרי הגזים, דחיסת היהודים לתוך תאי הגזים, תהליך ההמתה עצמו וסילוק הגוויות אל הבורות. צוות המחנה הגרמני היה צריך לשים לב במיוחד שהגברים היהודיים יתפשטו במהירות ויעברו לתאי הגזים לפני שהרגישו מה צפוי להם. כי בכוחות השמירה החלשים יחסית, היה קשה להתגבר על מרד או ניסיון התפרצות.

המשמרות, שכל אחד מהם היה מורכב מ-60 איש בערך, ועליהם פקדו אנשי ס"ס, היו מורכבים מגרמנים תושבי פולין ומתנדבים דומים. מתפקידן של יחידות המשמר היה לפקח על תחום המחנה מבפנים ובחוץ. כשהגיע משלוח, נעשו סידורים במחנה כדי למנוע כל אפשרות של בריחה.

הפיקוד על היהודים ששימשו כעובדים היה בידי הממונה היהודי, שלו היו כפופים ראשי הקאפו ואנשי הקאפו של קבוצות העבודה היהודיות.

האוכלוסייה היהודית הובאה מהחלקים השונים של הגנרלגוברנמנט ברכבות משא לבלז'ץ. כשהגיעה רכבת, הקפידו תמיד שהקטר נעצר מחוץ למחנה. גם מלווי הרכבות לא הורשו להיכנס למחנה; היה עליהם לעזוב את הרכבת עוד לפני שהיא הגיעה לתחום המחנה. סגל הרכבת הוחזק במצב הכן ליד שער המחנה, כדי לסייע במקרה הצורך לשרשרת המשמרות החיצוניים. על פי סימן פתחו צוותי העבודה היהודיים כל קרון וקראו ליהודים לעזוב את הרכבת. אחרי הפריקה הם סודרו בקבוצות, גברים ונשים בנפרד. אחר כך נשאו לפניהם נאום קצר שבו הוסבר ליהודים שהגיעו, שעכשיו יגויסו לעבודה, אבל קודם ינקו אותם מהכיסים, ירחצו ויבדקו אותם. אחר כך הוכרחו כולם להתפשט בצריפים שהוכנו לצורך זה מראש, גברים ונשים בנפרד, ולמסור את חפצי הערב באשנב מיוחד.

הנשים נצטוו לגשת לצריף שבו גזזו להן אנשי צוות העבודה היהודי את השערות, שימשו אחר כך כחומר גלם מלחמתי חשוב בייצור סתימות לצוללות. לבסוף נדחפו, קודם הגברים, אחר כך הנשים, דרך "הצינור" אל בניין תאי הגזים והובלו לתאים השונים, כאשר מאות יהודים נדחסו לתוך תא אחד. אחר כך נסגרו דלתות תאי הגזים ונכבה האור. במצב זה התעוררו צעקות ומהומה בקרב הקורבנות שאיבד ברגע זה כל תקווה שעוד ייוותרו בחיים. לבסוף התניעו את מנוע הדיזל שעמד בחדר מיוחד בקצה הפרוזדור. הגזים של המנוע נפלטו לתוך התאים. הכלובים מתו בחנק אחרי עינויי שנמשכו 15-30 דקות, לפי כוח-עמידתו של כל אחד.

כעבור חצי שעה נפתחו הדלתות החיצוניות של התאים. הפועלים כרכו רצועות עור סביב הקורבנות שעוד היו עומדים בחלקם בגלל המקום הצר, חלקם נפלו זה על זה, רובם היו מזוהמים מצואה ושתן. סחבו אותם אל הבורות שהוכנו במרחק של 100-150 מטר. בדרך לשם עקרו רופאי שיניים יהודיים שהשתייכו לקומנדו מיוחד, את שיני הזהב של המתים. בגלל הצפיפות ברכבות המשלוח, הנסיעה הארוכה ותזונה בלתי מספיקה, הגיעו חלק מהיהודים במצב שלא יכלו עוד ללכת. האנשים הללו הופרדו קודם כל על ידי צוות העבודה היהודי במקום האיסוף, הופשטו ונישאו דרך "הצינור" אל הבורות שהוכנו. שם ירו בהם אנשי המשמרות של המחלקה. גם ילדים עד גיל 3 הומתו בשיטה זו.

אחרי שהומת כל המשלוח, הובאו החפצים היקרים והתכשיטים למפקדה, ננעלו שם והועברו יותר מאוחר לידי המינהלה המקומית של הס"ס. הבגדים שהופשטו מהקורבנות, הועמסו על ידי צוות העבודה היהודי, שהופקד ליד הרציף, לתוך קרונות והועברו לצריף סגור שנמצא מחוץ למחנה. שם הם נבדקו עוד פעם, אם לא הוסתרו בהם חפצי ערך ותכשיטים, הבגדים מויינו, נקשרו בצרורות והובלו אחר כך בקרונות ללובלין לשימוש נוסף.

למרות החקירות היסודיות שנערכו, לא הצליחו לגלות מסמכים שמהם אפשר להסיק כמה משלוחים בסך הכל הגיעו לבלז'ץ וכמה אנשים הומתו שם. לפי עדויות הנאשמים הגיעו, ממועד הפעלת הבניין הגדול להמתה בגזים, משלוחים כמעט מדי יום ביומו, לפעמים אפילו שני משלוחים ביום. בכל משלוח היו כ-30 קרונות שהביאו 100 בני אדם כל אחד.

בתקופה שבין יולי עד ראשית נובמבר 1942, כלומר במשך 4 חודשים, נרצחו 90,000 בחודש, אם ניקח בחשבון שכל משלוח יומי כלל 3,000 אנשים. לפיכך מתו בבלז'ץ בסך הכל 360,000 יהודים. [הערת העורך: בבלז'ץ נרצחו 600,000 איש רובם ככולם יהודים. ראה את הנתונים בעמוד 4 בביטאון זה.]

כאשר נפסק מבצע השמדת היהודים בבלז'ץ בנובמבר 1942, התחילו בהוצאת הגויות מהקברים ושריפתן, פעולה שנמשכה עד סוף מרץ 1943. השריפות בוצעו יומם ולילה ללא הפסקה, קודם במוקד-אש אחד, אחר כך בשניים. מוקד-אש אחד אפשר לשרוף כ-200 גויות במשך 24 שעות. כ-4 שבועות אחרי התחלת מבצע השריפה הוקם מוקד-אש שני. לפיכך נשרפו במוקד-האש הראשון במשך 5 חודשים בסך הכל 30,000 גויות, במוקד השני במשך 4 חודשים – 240,000. אם ניקח בחשבון שלפעמים חלה הפסקה בשריפות, מכיוון שהיה צורך לחדש את השיפודים. יש להניח בוודאות שבמחנה בלז'ץ נרצחו לפחות 450,000 יהודים. אם נניח שבתקופה בין יולי ועד נובמבר 1942 נספו 360,000 יהודים, יוצא שבתקופה שבין מארץ ומאי 1942 הושמדו 90,000 יהודים.

אחרי גמר מבצע ההוצאה מהקברים והשריפות פורק המחנה בלז'ץ באביב 1943. המבנים נהרסו, יישרו את השטח ונטעו עליו צמחייה. צוות המחנה נשלח להילחם בפרטיזנים באיטליה.

5. פעילות הנאשמים

אברהאוזר – הנאשם הגיע בנובמבר 1941 ללובלין. עד לחג המולד 1941 הוא השתייך למטה של ראש הס"ס והמשטרה גלובוצניק. אפשרו לו לראות את תכניות הבנייה של המחנה שעומד לקום בבלז'ץ והודיעו לו שמחנה זה ישמש להשמדה המונית בגזים של יהודים במסגרת "מבצע ריינהארד". על פי פקודה השיג אברהאוזר את החומר שהיו דרושים לבניית המחנה. כמו כן הוא דאג שהצוות הדרוש לשמירה הוכן בטראוויניקי וקיבל שם את האימונים המתאימים.

החל מחג המולד 1941 היה אברהאוזר המלווה הקבוע של מפקד מחנה בלז'ץ, ראש המשטרה והס"ס וירט. בעת ובעונה אחת הוא מילא תפקיד של איש-הקשר של וירט עם המטה של מפקד הס"ס והמשטרה. באביב 1942 קיבל הנאשם מוירט את הפקודה להשיג את החומרים הדרושים להרחבה גדולה של מחנה בלז'ץ. כמו כן הוטל עליו להבטיח את ביטחון המחנה כלפי פנים וכלפי חוץ על ידי החלפת צוות השומרים מדי פעם בפעם. על ידי הצעדים המעשיים והארגוניים הללו, הוא תרם למעשים שגרמו להשמדת 450,000 בני אדם.

ג. טענות שהעלו הנאשמים להגנתם

כל האנשים ללא כל הסתייגות בעובדות שיוחסו להם. הם מודים גם שידעו כי הפקודות שניתנו להם היו מנוגדות לחוק. אבל הם הסתמכו על הטענה שפעלו בלחץ של פקודה והעלו להגנתם את הנקודות דלהלן :

אברהאוזר הצהיר שהוא סלד מההתחלה מהריגת יהודים. אבל למרות מאמציו הרציניים נשקפת סכנה לחייו, בתנאים ששרדו אז אילו היה נמנע מלבצע את הפקודות שניתנו לו אז אילו היו מגלים שהוא מנסה להתחמק מביצוען. בשיחה עם ראש מינהל השרות בראק איימו עליו אפילו במאסר במחנה ריכוז, במקרה והוא יסרב למלא את המשימות שהוטלו עליו לפי הפקודות. גורם מכריע בהחלטתו למלא את הפקודות שקיבל, היו, לדבריו, האימונים התמידיים של ראש הס"ס וירט שתכונותיו הבולטות היו קשיחות, חוסר-רגישות

מוחלט ואי-התחשבות. האיומים שברו את רצונו. בגלל אישיותו והתנהגותו של וירט, סירוב פקודה היה מביא בלי ספק להרס עצמי.

על-ידי המילוי הקפדני של הפקודות שוירט נתן - טוען הנאשם - הוא הצליח לרכוש את אימונו וכך, בעורמה, עלה בידו לצמצם את תרומתו למעשה עד מינימום. רק בזכות זה שכיוון את התנהגותו כך שנדמה לוירט כי איננו יכול להסתדר בלעדיו, היתה לו אפשרות לעזוב את בלז'ץ ולקבל אחרי העברתו ללובלין משימות מיוחדות, אשר - פרט לנסיעות בקורת- לא היו עוד קשורות להשמדת היהודים.

דובויס טוען שבלבו התנגד להמתת היהודים וגינה אותה בחריפות. אבל מכיוון שהתנדב לוואפן - ס"ס ונשבע אימונים, לא נותרה לו ברירה אלא למלא את הפקודות בעל-כורחו. לפי דעתו, סירוב גלוי למלא פקודה היה מביא בוודאות לחיסולו. בגלל אישיותם של מפקדי המחנה וירט והרינג לא היה גם טעם להשתדל שישוחרר מהיחידה ט-4. זאת הוא ניסה עוד קודם ותוצאה הייתה שס"ס - שטורמבנדפיהרר הילדברגר איים עליו שייאסר במחנה ריכוז. פעם וירט אפילו איים עליו באקדח בגלל עניין פעוט. רק הודות לזה, שדובויס הצליח לשלוף את אקדחו באותה המהירות, נמנעו תוצאות רציניות.

הנאשמים פוקס ואונפרבאו טוענים להגנתם, שהם מיצו את האפשרויות שנתגלו להם, כדי לצמצם את השתתפותם ברציחות המוניות עד למינימום וכדי להסתלק מבלז'ץ מהר ככל האפשר.

כך טוען הנאשם פוקס, שמיד אחרי שנועדה לו העברתו למזרח אל וירט, ניסה לבטל את הצו הזה על-ידי שיחה טלפונית עם ראש הסגל של ט-4 בברלין, האוס. אבל האוס יעץ לו לא להתחכם אם הוא איננו רוצה להישלח למחנה ריכוז. הוא הוצב שם על ידי הפיהרר וכל אחד חייב למלא את חובתו כמצוות הפיהרר. בבלז'ץ ציוה עליו וירט באחד הימים, כשצריך העץ להמתה בגזים היה כבר כמעט מוכן, להתקין ברזי מקלחות על מנת להטעות את היהודים. הוא סירב למלא את הפקודה, אחרי שניסה עוד קודם ללא הצלחה להפר את ביצועה בעורמה. על כן צלף לו וירט בשוט-פרשים וציוה לירות בו מיד. רק הודות להשתדלות חבריו פיכטנר ונימן (שניהם כבר מתו) שהרגיעו את וירט, הוא נשאר בחיים.

בתנאים אלה הוא לא ראה שום אפשרות לסרב לפקודות של וירט בלי לסכן את חייו. הוא גם ניסה תמיד להתפטר מיחידת ט-4, אבל רק בדצמבר 1942, אחרי שיחה עם הממונה לשעבר בברלין, שבלשכתו ביקר בזמן חופשה, הוא הצליח להשיג את שחרורו והעברתו לשרות בחברת הנפט אוסטלנד.

גם הנאשם אונפרהאו טען שעשה הכל כדי להשתחרר מ-ט-4. פעמים רבות בזמן פעילותו בגראפנק, הוא ניסה להסתלק ממתקני "המתות החסד", אבל בגלל הממונים עליו, שאיימו לשלוח אותו למחנה ריכוז, לא עלה הדבר בידו. בין השאר הוא ניצל חופשה כדי להשמיע במשרד השרות בברלין את היסוסיו לגני העסקתו בהשמדת היהודים ולהשיג את העברות למקום אחר. גם ניסיון זה נסתיים בכישלון. בגלל פנייתו השמיץ אותו וירט, כשהוא חזר לבלז'ץ, לפני כל היחידה שנאספה ואפילו איים עליו באקדח שלוף. בתנאים ששרדו היה זה פשוט התאבדות לסרב לפקודה של וירט. סירוב כזה היה מביא בוודאות לחיסולו מייד. אם עלה בידו בכל זאת להשתחרר מיחידה ט-4 בשנת 1944, היה זאת תוצאה של מאמציו הרציניים הולכים ונשנים.

הנאשמים גליי יוהרס וצירקה הצהירו שלא ראו שום אפשרות להתחמק מהשתתפות במבצע להשמדת היהודים. משום כך הם גם לא עשו דבר ומילאו את הפקודות שניתנו להם. דעתם היתה כי במקרה של סירוב יסכנו את חייהם ובית דין צבאי ידון אותם למיתה

בגלל סירוב פקודה או שיירו בהם בלי משפט בגלל התנגדות גלוייה. דווקא האפשרות השניה התקבלה על דעתם בגלל אישיות של מפקדי המחנה וירט והרינג.

בנוגע לאישיותם של הממונים על הנאשמים, וירט והרינג, העידו אנשי צוות המחנה פה אחד: וירט שאנשיו קראו לו "כריטיטאן האכזר", היה בן בלייעל שהיה משתולל תוך צעקות וקללות תמיד היה מתרוצץ במחנה עם שוט ואקדח בכל מקום שהופיע הטיל אימה ופחד. כולם מתארים אותו כנאצי שעלה על כולם בברוטאליות וחוסר התחשבות. סירוב גלוי למלא פקודה שלו היה מביא להשמדה עצמית וודאית, "בלי להטריח" בית דין של הס"ס. לפי כמה עדויות צלף וירט בין היתר, במו ידיו בשוטר במשמרות אוקראיניים וגם בעובדי מחנה גרמנים. כמישהו מפיקודיו נראה לו "פושר" היה וירט מכריח אותו באיומי אקדח לנהוג בהתאם לרצונו. אנשים מהצוות הגרמני שלא מצאו חן בעיניו הוא שלח ל"ניסיון קשיחות" אל הבור, שם נורו היהודים החולים שלא יכלו עוד ללכת. בנוגע למפקד המחנה הרינג אומרות העדויות שאמנם לא היה כל כך קשוח כמו וירט, אבל היה נאצי נוקשה מאד שדרש משמעת ללא תנאי, דחה כל רגש אנושי ופיגר אך מעט אחרי וירט.

ד. הערכת טענות הסנגוריה

טענתו של הנאשם אוברהאוזר, שהוא פעל במצב חירום לפי פקודות, **איננה אמינה**. כפי שיוצא משחרורו מהתפקיד, הוא היה במשך שנים שותף נאמן וקרוב של וירט, שסבל סביבו רק אנשים שהיו "חיילים טובים" ו"נאציזם-סוציאליסטים טובים" לפי הבנתו. לאברהאוזר היו, כפי שהוא עצמו מעיד, יחסי אימון כה הדוקים עם וירט, שוירט לא יכול להרשות לעצמו לנקוט נגדו בשום צעדים שסיכנו את גופו או את חייו. בסופו של דבר, אוברהאוזר מילא את המשימות שהוטלו עליו בנאמנות ובדייקנות כזו שהוא הועלה לפי המלצת וירט, בהזדמנות ביקורו של הימלר בלובלין, לדרגת ס"ס אונטר-שטורמפיהרר ואחר כך, באיטליה, לס"ס אוברשטורמפיהרר. הנאשם לא יכול, על פי המנטאליות של וירט, לזכות בשום אופן בדרגות כאלה אילו היה מגלה התנגדות כלשהי לצעדים שהוא תיכנן בזמן השתתפותו במבצע השמדת היהודים. אוברהאוזר היה טיפוס ממושמע, אשר, מתוך נאמנות בלתי מעורערת ורגש חובה מסולף, הסכים לבצע פקודות פושעות ללא תנאי. רצונו לא נחלש בגלל המצב של טרור השורר בדרך כלל במדינה הנאצית ולא בגלל הטרור שהטיל במיוחד הממונה עליו, וירט.

חוץ מזה, מתוך הערכת הטענות להגנת הנאשמים יוצא, שאין הם יכולים להסתמך על מצב של סיכון אמיתי כפי שמונתה בסעיף 52 של החוק. מטרת סעיף זה איננה, שאנשים אשר בימי השלטון הנאצי, במשך תקופה ניכרת, לקחו חלק במבצעי רציחות המוניות, יוכלו להתחמק מאחריות של השתתפות בביצוע פשעים כבדים ביותר. ההיקף והמידה של השתתפותם בפשע מחייבים את הנאשמים להסתכן ולעשות כל הניתן, כדי להתרחק מהשתתפות בפשעים.

נוסף לזה, אפשר לדרוש מהם שיבדקו בקפדנות מיוחדת, אם התנהגותם הייתה באמת הברירה היחידה כדי לצאת מהסכנה.

נוכח האירועים שהתרחשו בבלז'ץ, הנאשמים, גם אם היו בעלי דרגות נמוכות, יכלו לדעת שלא יוכלו להסתפק במילוי פקודות באדישות, וגם אם הגישו בקשה להעברה מבלז'ץ למקום אחר, תוך המשכת מילוי הפקודות וציפייה לתוצאות הבקשה, היו הולכים רק בדרך הנוחה ביותר שנזדמנה להם.

אפשר היה לדרוש מהם שיתייצבו אצל מפקד המחנה, יגלו בזהירות את ייסורי המצפון שלהם ויבקשו ממנו שיועברו בקרוב לתפקיד אחר ושעד אז ישוחררו מכל התפקידים הקשורים בהשמדת היהודים. זה היה דבר שונה מסירוב גלוי למלא פקודה. לא היו

נובעות מזה סכנות רציניות לגופם ולחיהם, הנאשמים היו צריכים לקחת בחשבון שהממונים עליהם יקראו להם פחדנים או שהקריירה שלהם תיפגע. אי נעימויות כאלה לא היו עומדות בשום יחס לחייהם של מאות אלפי אנשים שניספו במחנה. באשר לטענת הנאשמים, שבמקרה של גילוי ייסורי המצפון שלהם, הם חששו שדווקא אז יכריח אותם מפקד המחנה, וביתר שאת, להשתתף בפעולות השמדה, אפשר להעריך טענה זו רק כטיעון לשם התגוננות. כפי שמראה השתלשלות העניינים במחנה בלז'ץ למעשה, נשלחו לפעולות שפלות במיוחד, כגון שירות ליד הבור, בדרך כלל רק אנשים שהוכיחו שהיו להם התכונות המתאימות לצורך זה.

אנשי ס"ס במחנה ההשמדה בלז'ץ [ארכיון לוחמי הגטאות]

ה. סיווג משפטי של המעשה

במסגרת ההכנות של המערכה נגד רוסיה, קיבל היטלר, בשיתוף עם הימלר והיידריך, החלטה לפתוח בהשמדת יהודי מזרח אירופה במסגרת התוכנית להשמיד את כל היהודים. ביצוע תוכנית ההשמדה הוטל על הס"ס. השליטים הנאציים הכינו ותכננו את פעולות הרצח לפרטי פרטיהן, וכפי שמתברר מנאומו של הימלר במינסק, לא רצו להסית אחרים למעשים אלה, אלא רצו לשאת באחריות הבלעדית לביצוע פקודותיהם. הם היו נותני הפקודות שדרשו משמעת ללא תנאי מפיקודיהם, הם רצו בהשמדה בכוונה תחילה.

הרציחות ההמוניות בוצעו מסיבות גזעיות ופוליטיות. ההחלטה להמית בני אדם רק בגלל השתייכותם לגזע מסויים נבעה משיגעון גזעני שנוצר וטופח על ידי האידיאולוגיה הנאצית שהביאה להפרזה, ללא שום יסוד, בהערכת הגזע "הגרמני" שלעומתו נחשבו שאר הגזעים כנחותים, ויש לשעבדם או להשמידם. לפיכך נקבעה התנהגותם של היטלר וחבריו על ידי דימויים ששמים לקלס וללעג כל רגש אנושי והיו פסולים מעיקרם. מניעים כאלה יש לראות כ"שפלים" במובן סעיף 221 של החוק הפלילי שהיה בתוקפו מאז 15.9.41.

הביצוע של מעשי הרצח הצטיין בחוסר רגש ובחוסר רחמנות שקשה לתאר. הקורבנות הובאו למחנות ההשמדה בקרונות משא בצפיפות נוראה בלי לספק להם מזון ומשקה.

הם הגיעו במצב איום כתוצאה מהנסיעה, שהייתה לפעמים ארוכה, בייחוד בחודשי הקיץ. רבים חשו מה צפוי להם וסבלו עינויים נפשיים וגופניים שקשה לשער, בתהליך של הפשטת הבגדים, בעת מסירת רכושם האחרון ובזמן שדחפו אותם דרך "הצינור".

עינויים אלה עוד גברו בסוף על ידי זה שהקרבות הדחוסים בשטח צפוף בתוך תאי הגזים, היו נאלצים לחכות עד 30 דקות למותם הגואל, כאשר זעקות ומהומות פרצו בקרבם. אלה שעמדו זמן רב יותר בעינויים, עוד חשו בעויות המוות של החלשים שנלחצו לצידם, לפני שהם עצמם נחנקו. תאנים אלה מבהירים, שמעשי ההשמדה היו מלווים גם בסימני היכר של אכזריות.

אין צורך להוכיח שהשמדה המונית של אנשים חפים מפשע היית המנוגדת אובייקטיבית לחוק, נוכח הזוועה והאכזריות של המעשה המשקף את הזלזול העמוק של היטלר ומקורביו בזכויות היסודיות ביותר של האנשים שנפגעו במבצע ההשמדה. כפי שההשמדה ההמונית לא הפכה ל"חוקית" משום שהייתה מושתתת על הכרזת רצונו של היטלר כנציג עליון של הרייך הגרמני דאז, כן אין לבטל את העובדה שהמעשה מנוגד לחוק על ידי הצידוק בהגנת המדינה או במצב חירום המבטל את החוק.

היטלר ושותפיו למעשה היו מודעים לכך שהתכנון והביצוע של השמדה המונית של בני אדם משוללים כל בסיס חוקי. אבל תוך הכרה ברורה שפשע כזה מנוגד לחוק, הם ניצלו את ההזדמנות שסיפקה להם המערכה במזרח, כדי לבצע הלכה למעשה את השמדת היהדות שהם תכננו מזה זמן רב. מודעותם לאי החוקיות מתבטאת קודם כל בשמירת הסודיות החמורה בתכנון ובביצוע של צעדי ההשמדה, שהוכרזו כ"עניין סודי של הרייך". לבסוף, המבצעים לקחו בחשבון שצעדי ההשמדה, שהם הורו לבצע, יתנהלו באופן שיהיה מלווה בעינויים נפשיים וגם גופניים. ברם, למרות הידיעה הזאת הם הורו לבצע את צעדי ההשמדה ההמונית ללא כל מצפון ורגש אנושי, כי השגת מטרתיהם עמדה מעל לחיים של מאות אלפי בני אדם. במצב עניינים זה אין צורך בהסבר נוסף, שהתוכנית והביצוע של מבצע ההשמדה נבעו מגישה נטולת-רגש שלא ידעה רחם.

היטלר וחבריו פעלו במשותף כמבצעים ישירים. במודע ובפעולה משותפת בכוונה תחילה הם קיבלו את ההחלטה על רציחת היהודים ותוך ניצול מעמדם השלטוני הבלתי מוגבל הם הוציאו את ההוראות שהיו דרושות כדי להוציא את פקודת ההשמדה אל הפועל. הפושעים הראשיים נושאים לפיכך באשמת פשע של רצח שבוצע במשותף כאשר מקרי ההמתה הנוגעים למשפט זה עומדים ביחס למעשה היחידה (סעיף 73 של החוק הפלילי). [9]

- ארד יצחק: **מבצע ריינהארד - בלז'ץ, סוביבור, טרבלינקה**, עם עובד, תשמ"ח-1988.
ארד יצחק: **ערך בלז'ץ**, האנציקלופדיה של השואה. כרך א, ספרית פועלים, תש"ן-1990, עמ' 118-139.
- ארד יצחק: **הפתרון הסופי - התגבשות מזימת ההשמדה ומבצע ריינהארד**, משרד החינוך והתרבות, מרכז ההסברה - שירות הפרסומים, תשנ"א.
- ארד יצחק: **השמדת יהודי ברית המועצות בתקופת השואה בשטחים שנכבשו בידי הנאצים**, משרד החינוך והתרבות, מרכז ההסברה - שירות הפרסומים, תשנ"א-1991.
פראגר משה: **מן המצר קראתי**, מוסד הרב קוק, תשס"ד-2004.
- פרידמן טוביה: **מחנה ההשמדה בלז'ץ-אוסף דוקומנטרי**, המכון לדוקומנטציה, תשמ"ב-1982.
- קלויזנר ישראל [עורך]: **מפרשת השואה: תעודות על סבלות היהודים תחת שלטון הנאצים...**, ועדת ההצלה של הסוכנות היהודית, ראובן מס, תש"ה-תש"ו, 1945-1946.

מאמרים

- זילברקלנג דוד: **צעד אל המוות: מחנות העבודה בבלז'ץ בשנת 1940**, דפים לחקר השואה יט, תשס"ה-2005, 57-80.
- ארד יצחק: **"מבצע ריינהארד"**; מחנות ההשמדה בלז'ץ, סוביבור, טרבלינקה, יד ושם, טז תשמ"ה-1085, עמ' 165-192.

אתרי אינטרנט

- מחנות השמדה: [/http://www.deathcamps.org](http://www.deathcamps.org)
מוזיאון בלז'ץ: [/ http://www.belzec.org.pl](http://www.belzec.org.pl)
אתר המחנה בלז'ץ: <http://www.death-camps.org/belzec/belzec.html>

מראי מקומות

1. מקור הציור: אתר המחנה בלז'ץ:
<http://www.death-camps.org/belzec/belzec.html>
2. ארד יצחק: **מבצע ריינהארד**, עמ' 163-164.
3. פראגר משה: **מן המצר קראתי**, מוסד הרב קוק.
4. קלויזנר ישראל [עורך]: **מפרשת השואה: תעודות על סבלות היהודים תחת שלטון הנאצים...**, עמ' 106-139.
5. שרטוט מחנה ההשמדה בלז'ץ הובא מהספר: ארד יצחק: **ערך בלז'ץ**, האנציקלופדיה של השואה. כרך א, עמ' 191.
6. קלויזנר ישראל [עורך]: **מפרשת השואה: תעודות על סבלות היהודים תחת שלטון הנאצים...**, עמ' 106-108.
7. קלויזנר ישראל [עורך]: **מפרשת השואה: תעודות על סבלות היהודים תחת שלטון הנאצים...**, עמ' 108-113.
8. פרידמן טוביה: **מחנה ההשמדה בלז'ץ-אוסף דוקומנטרי**, עמ' 39-44.
9. פרידמן טוביה: **מחנה ההשמדה בלז'ץ-אוסף דוקומנטרי**, עמ' 9-25.
